

# DOCUMENTA

MONISTROL DE MONTSERRAT

Any I N°4

Octubre – Desembre, 2009

## Editorial

Amb l'arribada del quart número de la revista completem el seu primer any de vida. Ens resulta molt satisfactori copsar la rebuda d'aquesta iniciativa. Estem apunt de fer un any i, malgrat les nostres possibilitats, l'acabem amb dues importants reformes.

El format de la revista canvia, creiem que cap a millor. Després de qüestions tècniques hem pogut resoldre la logística que ens limitava a un producte diferent i el resultat n'és clarament visible. Excepcionalment, llancem aquest primer número que tanca el primer any amb una petita nota de color per fer-ne el regal d'aniversari.

Se'ns ha posat de manifest l'acceptació de la revista per diferents vies. Davant algunes peticions reforçades per consells externs donem peu a la creació del Consell de Redacció de la revista *documenta* que tot seguit exposem i, alhora, volem establir unes línies editorials per no confondre a ningú.

Sense desmerèixer cap de les aportacions externes realitzades a *Documenta* volem constatar el treball realitzat des de l'Arxiu Municipal el qual ha possibilitat la vida i continuïtat d'aquest butlletí.

Joan Miró

Regidor de Cultura

## Consell de redacció

El Consell de redacció de la revista *Documenta* el formen persones de la vida política i cultural de Monistrol. És probable que amb el temps evolucioni la seva orgànica i alguns dels seus membres. La seva funció es garantir el compliment de la seva línia editorial. Donada la naturalesa pública del *Documenta Monistrol de Montserrat* hi formen part l'alcalde de

Monistrol, que n'és titular Joan Miguel Rodríguez, el Regidor de Cultura, que n'és titular Joan Miró Negrillo. Al mateix temps també en formen part l'arxiver municipal, Joan Xavier Quintana i Segalà i per l'Associació d'Amics del Cremallera de Montserrat en David Blasco i Planesas.

### Línia editorial

La revista *Documenta Monistrol de Montserrat* té com a principal línia editorial tot el referent a la història i cultura monistrolenca. Així doncs, hi tenen cabuda en les seves pàgines tots aquells escrits o documents gràfics que facin referència a aspectes relacionats amb el patrimoni documental, arquitectònic, etnogràfic i folklòric de Monistrol i el seu entorn; la producció historiogràfica d'àmbit marcadament montserratí (Montserrat i els seus portals); assaigs sobre temàtica cultural monistrolenca; notícies culturals i qualsevol referència escrita o gràfica sobre el patrimoni artístic, cultural o històric de Monistrol. Així doncs, el Consell de Redacció es reserva el dret sobre aquells escrits els quals difereixen en forma i contingut del establert anteriorment.

### Notícies

#### *Presenten el llibre La Medicina a Montserrat*

El passat 18 de desembre es va presentar el llibre *La medicina a Montserrat* al Casino de Manresa. Els seus autors són David Blasco, Antoni Puigbò i Armand Rotllan, els quals es mostren plenament satisfets per la feia feta. Un llibre pròxim a la història de la medicina i que no descuida en detalls. Una obra recomanable per experts i per novells que vulguin conèixer amb més detall una història propera en l'espai.

#### *Notícies de l'Arxiu*

#### *Montserrat a Mollet del Vallès*

Segons ens ha fet arribar l'arxiver municipal de Mollet del Vallès, Eloi Jornet, han trobat fotografies de Montserrat vinculades a la localitat. En els treballs de classificació i descripció

dels fons de la Tèneria Moderna Franco Española ha aparegut unes 50 fotografies d'un viatge a Montserrat. Es tracta de l'expedició que varen fer amb autocar tots els treballadors de la citada fàbrica de pells per visitar l'escola de pelleteria d'Igualada i també el monestir. El viatge es va realitzar amb motiu de la festivitat de Sant Josep el dia 1 de maig de 1958. Les imatges mostren l'ascensió pel Bruc i l'arribada al monestir. Malgrat que de moment no són consultables les fotografies, ens han volgut difondre la notícia.

### *La fotografia i Monistrol de Montserrat*

Recentment l'Arxiu Municipal ha rebut la consulta externa d'un descendent de Nòbert Bilbeny, antic fotògraf de Monistrol. La seva consulta, lògicament, va ser en referència a notícies documentals i gràfiques relacionades amb aquest fotògraf monistolenc d'adopció. Però, igualment, en aquests darrers mesos l'Arxiu ha vist com tancava un dels establiments emblemàtics de la fotografia a Monistrol. Es tracta de Jaume Ribalta qui ha regentat el seu negoci durant molt anys, i a través del seu objectiu tenim no poques imatges del Monistrol d'antuvi. Entre altres, és autor d'algunes de les fotografies de la recent història de la parròquia de Sant Pere de Monistrol. Esperem que aquestes no sigui darrera reproducció gràfica de la seva obra. Per més detalls sobre la fotografia i els fotògraf sa Monistrol es pot consultar l'article de D. Blasco al Dovella nº94, del qual en disposem exemplar a l'Arxiu Municipal.

### *Els arxius de Monistrol i la Generalitat de Catalunya*

Des de la Subdirecció d'Arxius del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya s'ha engegat un ambiciós projecte de cens de tots els arxius públics i privats de Catalunya. En aquestes dates d'acabament d'any es porten a terme els treballs de descripció dels fons de l'Escola Municipal de Sant Pere, de l'Arxiu Municipal de Monistrol i properament de l'Arxiu Parroquial. Al mateix temps, també intenten fer un seguiment dels arxius privats a fi i efecte de conèixer-los per poder-ne garantir la seva salvaguarda. És una important tasca la qual mereix una especial atenció degut a què d'aquesta manera es pretén tenir un retrat més exacte, en la mesura del possible, del patrimoni documental català. La importància d'aquesta iniciativa podem comentar-la en un altre número, atès que les atencions que mereix són moltes.

Reflexions antropològiques sobre una dansa ancestral: El *Ball del “Bo-bo!”*(II) per Carles Banqué

Deixant a banda aquesta finalitat pràctica, a la qual ens hem referit, les figures del Ball del “Bo-bo!” de Monistrol han estat objecte de diverses atribucions simbòliques relacionades amb el mite fundacional del Vot de poble; cada figura, doncs, té un “significat” viu per a la tribu, fet excepcional que confereix a la dansa un fons antropològicament molt interessant. Abans, però, de repassar aquestes figures simbòliques per al poble, paga la pena d’esbrinar de què són succedànies, és a dir, d’on provenen, ja que no sorgiren pas sobtadament ni foren l’invent d’un dia concret, sinó que tenien uns antecedents, i justament per aquests antecedents es “feren un lloc”, per dir-ho d’alguna manera, en aquelles “*ballades amb tota decència*”.

La primera figura, potser estranya per uns ulls moderns, és dansada per les tres pabordesses (dues casades i una fadrina) i pel porrer de la vila. Es tracta d’un contrapàs, en el qual el porrer actua de capdanser. Segons Aureli Capmany totes les velles sardanes eren precedides per un contrapàs, i així mateix qualsevol ballada catalana<sup>1</sup>; les velles ballades de Monistrol entren, doncs, en aquest “cànon clàssic”. En aquesta figura, les tres dones s’agafen de les mans amb els braços alçats a l’alçada del colze, i el porrer se situa a la seva esquerra guaitant endavant; la noia fadrina es col·loca entre les dues dones casades. Un cop els músics inicien l’ancestral melodia del ball, el porrer mena les tres dones a ballar el contrapàs, que consisteix en tres volts a la plaça. Pot semblar un contrapàs corrent, però no ho és: fixem-nos-hi. Es tracta d’un contrapàs de dones soles (els homes no hi participen) a excepció del porrer. Parem, doncs, esment a la figura del porrer; quina és la seva funció en la ballada en general, i més concretament en aquest contrapàs, l’única part del ball en què participa directament?

Sembla ésser que, la funció principal del porrer, en la ballada del “Bo-bo!”, és la d’inaugurar-la, la de donar-li inici; el personatge s’embolcalla d’un aire gairebé sacerdotal. És molt probable que aquest costum fos força corrent en aquella Catalunya de l’antigor. Un cas similar al de Monistrol tenia lloc a Sant Julià de Lòria, a Andorra, on el porrer inaugurava les ballades del diumenge de carnestoltes, tot dansant el primer ball que precisament era anomenat

---

<sup>1</sup> Vegeu: El Ball i la dansa popular a Catalunya: història, descripció... CAPMANY, Aureli

Ball del Porrer, en què, com a Monistrol, actuava de ballaire en cap <sup>2</sup>. En aquesta dansa, el porrer feia sortir a puntejar al seu entorn tots els fadrins que després prendrien part en els altres balls de parella. Les ballades no podien començar sense aquest ball, i només podien participar de les altres danses els fadrins que prèviament s'havien adherit al Ball del Porrer. El contrapàs del Ball del “Bo-bo!” de Monistrol, però, no és pas un ritus d'agregament, sinó que la seva fesomia sembla indicar més aviat una altra funció oculta, per la raó que es tracta d'una dansa en què només hi prenen part dones, llevat del porrer. Elles dansen entorn de l'home, tot seguint-lo, o prenent-lo com a centre. Segons l'etnologia, aquest tipus de danses, molt poc corrents, en les quals una colla de dones dansen menades per un sol home, indiquen origen ritual de caràcter agrari, encaminat a obtenir la fertilització de la terra i la prosperitat dels conreus per efecte de la influència màgica de l'element fecundador de la dona <sup>3</sup>. Podríem citar, com a balls d'aquesta mena, entre altres: “Les danses” de Vilanova, la “Gallarda del pou” de Cornellà de Llobregat, el ball de “sa filera”(típic eivissenc), etc. No obstant, com a paral·lelisme clar amb el contrapàs del “Bo-bo!”, hem de fer esment als típics “balls plans” de les muntanyes lleidatanes <sup>4</sup>. En aquests “balls plans” un home dansava amb tantes dones com volia alhora. Elles es posaven en rengle agafades de les mans, una al costat de l'altra. El ballador només agafava la del cap de la renglera per la mà, i les altres seguien al costat d'ella totes les evolucions del ball per la plaça. Un sol ballaire podia menar fins a deu balladores; els grups no eren pas regulars. Acabem de descriure la mateixa estructura que presenta la primera figura del Ball del “Bo-bo!”. Així doncs creiem que el fet que només participin del contrapàs les tres pabordesses respon a algun tipus de sentit agrari molt reculat, oblidat segles enrere, però que tanmateix, d'un mode inconscient, es manifestava amb tossuderia tot reservant aquesta figura a les dones, ja que sinó haguéssim pogut tenir un contrapàs format també pels tres homes; de fet, el més habitual hagués estat una tirallonga de set persones, comptant el porrer, és a dir, un contrapàs corrent.

La segona figura és la més corrent i general en el folklore català, es tracta d'un passeig galant en què les tres parelles donen tres volts a la plaça, caminant amb certa parsimònia. Cada parella s'agafa amb els braços encreuats.

La tercera figura és la més curiosa, i la més representativa de tota la dansa. L'home es col·loca de cara a la dona, i aleshores ella avança de cara, i ell d'esquena. Van fent tres passes

---

<sup>2</sup> Vegeu: Pàgs. 345 - 348, vol. II “Costumari Català” AMADES, Joan.

<sup>3</sup> Vegeu: Pàgs. 274, 275 vol. II “Costumari Català”, AMADES, Joan.

<sup>4</sup> Vegeu: Pàgs. 287,288 vol. II “Costumari Català”, AMADES, Joan.

cap a un cantó, i tres cap a l'altre, sempre en sentit contrari l'un de l'altre, i quan són als extrems fan un gest molt característic amb els braços talment com s'hi sembressin quelcom als espectadors. Cada vegada que ve la cadència de la melodia giravolten sobre si mateixos. Quin és l'origen d'aquesta figura tan peculiar? Creiem que pot tenir dos orígens possibles. La primera possibilitat és que es tracti d'un simple va i ve de braços (molt característic dels balls catalans), i que, al llarg dels segles de tradició, per fatiga dels balladors, ha acabat per convertint-se en un gest "estrany", al qual el poble ha atribuït la simbologia del "repartiment de la salut concedida pel sant". La segona possibilitat és que es tracti de la reminiscència d'algun tipus de dansa de caràcter agrari relacionat amb la sembra; són molt poques les danses d'aquest orde que han perdurat, però, cercant algun paral·lelisme amb alguna altra, podríem referir-nos a "es parado de Valldemosa" (Mallorca), en què els dansaires també fan un gest molt peculiar amb els braços i els dits. L'únic que podem assegurar és que l'actual significat de la figura (de "repartiment de la salut") no és pas l'original, ja que, entre d'altres coses, el llibre del Credencier de Sant Sebastià en cap moment es refereix al "Bo-bo!" adjudicant-li algun tipus de simbologia ritual, tan sols posa èmfasi en la solemnitat i sobretot en la "decència" que el caracteritzaven.

La quarta figura del Ball del "Bo-bo!" és una sardana saltada, i estrena nous compassos de melodia. D'aquesta sardana paga la pena comentar-ne la melodia, ja que aquesta era realment molt popular en aquella Catalunya de l'antigor; com ja hem dit abans la trobem al Ball del ciri de Castellterçol<sup>5</sup>, però també a l'eixida del "Treure ball" de Terrassa<sup>6</sup>, i segurament que si hom pogués analitzar el cançoner català compàs a compàs encara la localitzaria a molts altres indrets del territori. La resta de melodia del Ball del "Bo-bo", exceptuant-ne uns compassos que hi afegí n'Eusebi Ponsa el 1974, presenta un aire molt arcaic, i un dibuix absolutament personal.

### Fonts documentals per l'Arxiu Municipal

#### Demografia històrica

Les fonts històriques d'una població no sempre es troben al seu arxiu. Les dades que oferim a continuació són extretes de la pàgina web del Instituto Nacional de Estadística (consulta feta el 10/12/2009 a les 18:00 hores).

---

<sup>5</sup> Vegeu: Pàg. 974, vol. IV "Costumari Català", AMADES, Joan.

<sup>6</sup> Vegeu: Pàg. 688, vol. I "Costumari Català", AMADES, Joan.

Una lectura atenta de les dades ens pot aportar molta informació. Qualsevol estudiós ens sabria explicar amb molt més detall les relacions que podem establir entre el número de llars i els grans esdeveniments de la història local. Per exemple, l'estancament econòmic dels primer anys del règim liberal d'Isabel II es tradueix en una disminució de les llars. Amb tot, poc després podem apreciar un augment en els anys de l'obertura de la fàbrica Rocai Llubia i l'arribada del ferrocarril el 1859. Existeix, també, un augment relacionat, segurament, amb l'arribada del cremallera a finals del segle XIX. Per últim, també podem veure com la guerra civil del segle XX va suposar un endarreriment pel poble. Amb tot, els anys següents l'augment de llars és constant fins a les grans crisis dels anys 80. Per aquesta és una lectura per sobre, esperem que amb la seva publicació algun estudiant o historiador vulgui entrar en detall. L'Arxiu Municipal roman obert al seu servei.

Provincia: 8 Barcelona		Municipio: 08127 Monistrol de Montserrat							
	<b>1842</b>	<b>1857</b>	<b>1860</b>	<b>1877</b>	<b>1887</b>	<b>1897</b>	<b>1900</b>	<b>1910</b>	<b>1920</b>
				[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]
Población de Hecho	..	1583	1651	2397	1903	2620	2332	2266	2207
Población de Derecho	1229	..	..	2210	1911	2532	2331	2236	2213
Hogares	319	282	287	535	484	540	542	559	481
	<b>1930</b>	<b>1940</b>	<b>1950</b>	<b>1960</b>	<b>1970</b>	<b>1981</b>	<b>1991</b>	<b>2001</b>	
	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]			
	3323	2746	2999	3330	3002	2641	2589	..	
	3199	2851	3019	3359	2944	2609	2514	2521	
	711	701	815	830	805	892	792	919	

[1] En estos Censos se denominaba Monistrol

Zoile Gibert i Monistrol de Montserrat

L'Arxiu Municipal de Monistrol de Montserrat ha patit moltes vicissituds aquests últims anys. Després de diferents tractaments i una reorganització del fons s'ha recuperat la notícia de diferents peces documentals.

Dins d'una de les caixes va aparèixer les fotocòpies del manuscrit original del qual, sembla que n'existeixen varies còpies. Amb tot, ara fa uns anys Salvador Redó relatava les característiques físiques del document original. La publicació d'alguns fragments més o menys fidels no impossibilita la publicació actual.

La transcripció s'ha fet literal, sense respectar cap norma d'ortografia ni de puntuació. Els motius d'aquesta línia de transcripció es deuen a un criteri historicista. La conservació al màxim detall dels elements originals permeten a l'estudiós una millor aproximació al document. S'ha traspassat a notes al peu totes les referències manuscrites que apareixen com a notes o títols que no tenen una clara ubicació en el text. L'origen d'alguns mots que han caigut en desús o la recuperació d'altres es realitza a través del text original. Existeix un problema per aquest criteri i és la dificultat patent per la seva completa comprensió. En diferents apartats del text sembla que falten algunes paraules de les frases escrites. Igualment, l'excés de signes de puntuació motiven nombrosos dubtes i el què sembla un ús aleatori de les majúscules no faciliten la seva lectura. Amb tot, és un text que mereix un estudi crític aprofundit ja que les dades que ofereix mereixen un contrast documental per tal de verificar-ne la seva veracitat.

El text està estructurat d'una manera molt aleatòria. Es tracta de diferents capítols separats per títols els quals no sempre presenten un ordre coherent. Malgrat això existeix una certa relació entre diferents d'aquests capítols i el nexa comú de la població de Monistrol. S'està preparant una edició crítica del text agrupant tots els fragments d'un mateix tema o àmbit, però aquest és un treball més lent. Cal una comprovació de les dades i dels noms ja que en moltes ocasions sembla que existeix una indeterminació cronològica. L'autor, Zoile Gibert, no sempre senyala amb precisió algunes de les dates més rellevants i, alguns dels noms no són escrits amb la correcció ortogràfica a desitjar. Després d'una primera comprovació aproximada de les dades, tot sembla apuntar que amb un estudi crític al detall hom podria recuperar una història certament desconeguda.



Lo veurer lo poch afecte que vui dia hi ha en saber las Antiquitats de esta vila, me obliga posar ma á la pluma, y segons lo que he llegit, vist, y comprès, donar alguna noticia, perque en la posteritat poguer pendrer algun llum los que vindran, y instruirse, perque las cosas segons los temps prenen diferents semblants.

### Jurisdiccio de Montserrat espiritual sobre esta Vila

Los ilustrissims de Vich molts anys atrás habian volgut tornar la Jurisdicció de esta Vila en son poder, pero los pochos anys que foren Prelats, las Guerras, y varietats dels temps fou motiu de no poders lograr, y tambe lo no estan alguns instruhits en lo dret canonich, que havian de confiaro à sos vicaris generals, y estos ò per la mort del Prelat, ò perque lograven alguna Prevenda deixavan lo encarrech. Per divina providencia vinguè elegit per Prelat de Vich Dn. Francisco Veyan y de Mola natural de l'Aragò, y fill de Tamari, Prelat instruit no sols en dret canonich, sino tambe en Theologia eclesiastica y moral, y finalment en saber parlar, y escriurer en varies llenguas com sos treballs ho han acreditat, y economich en govern, que las memorias que ha deixat ho acreditan, y tambe aficionat à las lletras, que la Biblioteca publica, que ha deixat en vida ho pregona, y tambe los minyons mes instruits de son Bisbat que ha deixat per Rectors, pues à ell mol vencia la carn, la sanch, ni las amistat, sino la sciencia acompanyada de las demes circumstancies que deu tenir un Parroco.

Fou Prelat dir Senyor de Veyan desde 1785 fins à 1816 tots inclusive, que juntan 32 anys; com jo havia vist tot lo Arxiu de la Reverenda Comunitat de esta vila de Monistrol, los escrits dels Notaris que havian actuat en esta com son Damià Bellera, Diego Bellera, Pere Nebot, y altres, y tots portan Monistrol de Montserrat Bisbat de Vich, quals notaris actuaren las centuries 500 y 600, y part de la 700; reperi que en un Proces format per lo Pare Governador de Montserrat, (que aleshores lo Monestir tenia, y vesava la Jurisdiccio criminal) que dit Pare Governador posà pena de moltas doblas en or à Francesc Ballera Notari de esta, si en sos escrits posàba Monistrol de Montserrat Bisbat de Vich, ò be que ho callès, ò posàs de ningún Bisbat. Que callavan de ningun Bisbat, es de mon temps, y quant persuadiren al Senyor Archebisbe de

Tarragona Don Juan Lario y Lansis que lo Monestir tenia territori separat en Monistrol, Santa Cecilia y Marganell, desde aleshores posaren de ningun Bisbat; y en lo Arxiu de la Sala, que hi havia molts escrits antichs à tots tildaren Bisbat de Vich, pero no ho han pogut fer en los Notaris referits , perque no han estat en son poder las escripturas.

Al Cap d'uns tres ò quatre anys que lo referit Illustrisim Veyan estava constituït en sa sede de Vich; y continuava esta vila lo plet per fer reformar lo plan que havia format de esta Iglesia lo referit Arquebisbe de Tarragona, en el qual plan extingui los buit titols de fills de la vila, que hi havia en la comunitat: la Real Camara de Madrid, ò Consell Suprem manà que lo expedient sobre dit plan pasàs al Illustrisim Veyan, y que informàs instructivament: Los dos comuns eclesiastich y secular des esta vila me havian fet poder generals per lo que se oferis sobre dita causa, y determini pasar a Vich, y parlar llargament ab lo Illustrisim Veyan perque nos afavoris , y tambe perque emprenguès lo punt sobre jurisdiccio; logrè parlar llargament ab dit senyor; y en ferlo posar sobre lo punt de jurisdiccio, me feu varios obstacles, ja perque dita causa seria llarga, y que hi havia un treball immens en cercar papers antics que los seus antecessors ja havian mogut dita causa, y que no la habian portat pas be, y finalment, que veia que lo Monastir tenia demasiat poder, y que est li feia temor, mes que tot lo referit. Meoferi en ajudarli en ajudarli a cercar papers antichs de los Notaris de esta casa, y tambe de l'Arxiu de la Reverenda Comunitat, y fentli veure lo poch que cuidaven de esta Iglesia, los abusos que hi havia, y altres cosas; se aderi en emprendre lo punt de Jurisdiccio, y unir eixa pretensio ab lo informe que debia fer sobre esta Iglesia per los fills de la Vila.

Jo tingui de treballar moltisim per fer veurer las rendas que tenia la Reverenda Comunitat, y que estas eran suficients no sols per los buit Beneficiats, sino tambe per los buit fills de vila, y organista, y tambe per los papers fahents sobre jurisdiccio. Estiguè dit Illustrisim Beyan en fer lo informe sobre los fills de vila, y tambe sobre Jurisdiccio mes de tres anys, pues volguè comensar sa pretensio desde antes de venir a Montserrat Monjos, que primerament foren claustrals, y despres de observancia: Feu un estat desde aquella epoca fins al dia, probant ab Instruments autentichs, Autors historichs, y altres probas conducents, que conclou, que lo Monestir de Montserrat es intrûs de Jurisdiccio en esta vila, Santa Cecilia, y Marganell, pues mai han manifestat titol de separacio del Bisbat, ni gracia alcansada de Roma, sino que ha

exercit actes de Jurisdicció en esta, ja en Dispensas, ja en ordenar los fills de esta vila, y finalment en gracias que han vingut de Roma<sup>7</sup>.

Conclòs lo informe sobre fills de la Vila (que lo feu molt favorable), y tambe la pretenció sobre la Jurisdicció, se envià lo expedient a la Real Camara, y esta lo passà al Illustrisim de Tarragona, que aleshores era Don Francisco de Armanyà, qui tambe se tingué lo expedient cerca de tres anys, formà lo plan de esta Iglesia de Monistrol tornant sis fills de vila, los tres devian presentarlos los Regidors, y los altres tres lo Rey en los mesos que li corresponen: y sobre Jurisdicció no declarà res, com es de veurer en una copia que tinch de dit Plan. Luego que tinguerem la copia de dit plan, ò reforma del altre plan que havia fet lo Illustrisim Lario, pasà a Vich à consultar al Illustrisim que fariam, y veient ell que no se li havia declarat lo Jurisdicció, nos aconsellà que no admetesiem dita reforma de plan per haber quitat lo Patronat als Regidors, y tambe per no haber tornat los buit admisions de fills de vila, pues ell creia que la Camara faria passar à ell lo reformar lo plan de esta Iglesia, y lo punt de Jurisdicció lo tornarien a remetre al Senyor Arquebisbe PERQUE LO DECLARÀS. Vinguè la Guerra dels Francesos y la cosa se quedà parada; y tambe los pochos que quedaren en la Comunitat tot ho han volgut per ells, y se han fet contraris dels fills de Vila, y lo Monestir de Montserrat los hi ha ajudat, perque no habenti fills de Vila, tindrà menos contraris. Pero no desconfio en Deu, que si me dona vida, y puch veurer lo nou Bisbe de Vich, que diuhen es Sacerdot Secular, li farè present tot lo passat, y lo estat en que està la cosa; y sino se pot lograr altre cosa, alomenos logrem lo plan que fou lo Illustrisim Armanyà que nos deixà, y tornà sis Titols de fills de la vila, y si jo no puch fer per falta de salut, ò per ser a la altre vida, que ho sollicitin los que ten fills, que no faltarà lo nou Illustrisim en acompanyarlos la pretensió. En un manuscrit que me deixà lo Senyor Illustrisim Veyan, encontraràn lo numero dels Instruments que produhi dit senyor per la proba de que jamai havia perdut la Jurisdicció lo Bisbe de Vich sobre esta vila, ans de la havia continuat fins al dia, y cada instrument explica resumidament lo que contè, y he recomenat à mos hereus que lo guardian per ser una cosa memorable, y per instruir à qualsevol Prelat, que

---

<sup>7</sup> Habia lo referit Illustrisim Veian fet venir de Roma un testimoni autentic de tots los territoris separats dels Bisbats que hi ha a Catalunya, pero no hi era Montserrat, ni res de son Monestir. Dit Testimoni era refrendat ames de las secretarias, per lo embaxador que espanya tenia à dita ciutat de Roma. Jo lo viu, y netinch copia. Y spero si lo produhi en lo expedient sobre jurisdicció. es de creurer que si. Dita copia està en lo fi del present escrit.

entràs à governar la Mitra de Vich; encaraque me consta, que lo Senyor Illustrisim Veyan deixà en lo Arxiu de la Mitra copia de tot.

Lo Monestir de Montserrat ha fet varias cosas per fer olvidar en la memoria dels naturals de esta vila eser del Bisbat de Vich, valentse especialment dels dos Monjos que tenien per vicaris en esta vila especialment en los llibres de Battismes, esposoris, y testaments, que quan se posà en execucio lo nou plan de la Iglesia, en que se tragneren los Monjos, y se posà un vicari perpetuo secular, à est vicari perpetuo, que fou lo Doctor Joseph Aymerich, solament li entregaren los llibres referits de Battismes i Cia que contindrian una centuria, quedantse lo Monestir los altres, perque no fos reparat que deian Bisbat de Vich. Mes quant feren la Yglesia nova per borrar mes la memoria del referit, feren posar per Titular ab la Vila Sant Pere Apostol, habent estat sempre Santa Maria de Monistrol de Montserrat, com encara es de veurer en los sinodals que feu imprimir lo Senyor Illustrisim de Vich Magarola en lo any 1628 en lo Deganat de Manresa. No gosaren retirar la Imatge de Maria Santissima que hi havia per Titular; si que la posaren en la Yglesia nova en lo Altar immediat à la Sacristia, y li posaren lo Titol de Nostra Senyora de Esperansa, que tal vegada ja lo tenia, y prova de tenirlo per haberi fundats dos Beneficis que son dels mes antiquissims baix lo Titol de Nostra Senyora de Esparansa<sup>8</sup>.

### Construcció de la Iglesia

La Iglesia vella era en la cantonada de la Plassa de esta vila que baixa desde lo carrer Manresa al pont; y lo fossà era al cantò de la plassa que mira sobre lo rech que passa la aigua per regar la horta de Mayans à ma esquerra, que ara es una casa que comprà, y habita Francisco Ribas Hortolà: y lo que era Iglesia un tal Matas ho comprà, y despres edificà una casa bastant per habitarse. Tragneren la pedra per fer los Archs, finestrals, Portal de la Iglesia y Pilastresde una Pedrera que hi ha mes amunt del Angel cosa de mitg tast de bala distant, la baixaven cami avall y per lo corral, que ara està lo bestiar de la vila, la introduian al carrer del Puig, y de alli a la Iglesia; y tambe tregueren molta pedra per fer parets de un single de roca que hi havia en la mateixa Iglesia, com se deixa veurer encara en lo sementiri. Se feu lo Benedicció de la Iglesia nova als diset de mars: dia de san Patrici, segurament per poder celebrar la Semmana Santa en

---

<sup>8</sup> Encara en lo present temps, desde lo dia de Nostra Senyora de esperansa fins à la vigilia de Nadal tots los dias antes de tocar la oració al matí se toca à matines, que antigament se deian matinas de Nostra Senyora.

ella. Lo chor de la Iglesia novacaiguè, y com la vila havia gastat molt per la obra no poguè ferlo, y lo feren dels diners de la Confraria del Sant nom de Jesus, que en proba de això en la clau dels Archs de dit chor hi ha un Ninyo Jesus, y lo any que se feu.<sup>9</sup> Dita confraria del Sant Nom de Jesus era molt extesa, y gosava de grans gracias, per las quals lograva grans quantitats; que ames de nostra gran festa que se celebrava cada any per la dominica segona de janer, que en ella se celebra del Sant nom de Jesus, guardaren moltes Missas per los confreres de dita confraria en la present comunitat eclesiastica; y eran Patrons, y Protectors de dita Confraria los Regidors de esta vila, y un comunitari, que anava per torn lo servir y cuidar de dita confraria. Tambe dita confraria feu lo sacrari gran, y sobre ell hi ha un Ninyo Jesus.

Apologia que envia lo Senyor Abat de Montserrat al Senyor Illustrisim de Vich sobre Jurisdicció

En lo intermedi que lo Senyor Illustrisim Veyan estava formant lo informe per los fills de vila, y tambe sobre Jurisdicció; lo Senyor Abat don Pere Viver català, que era de Martorell, feu treballar una Apologia per los Advocats de Barcelona, en la que volia fer veurer al Senyor Illustrisim Veian (à qui la presentà) que lo Monestir gosava de la Jurisdicció sobre esta vila, Santa Cecilia, y Marganell, citant alguns Autors, antiquedats, y moltes rahons inútils, pues en tota la Apologia no feian menció de la separació de dites Iglesias del Bisbat de Vich, ni tampoch de la concessió que lo Papa hagues fet al Monestir; si que trampajaren en dita Apologia molts allegats de diferents Autors, que trencaban las clausulas, ne treian alguns mots per donar sentit à la pretensió de la Jurisdicció, y per major disimulo, quant referian lo dels Autors en allo, que no habian tret, posaban un seguit de punts, volent fer veurer ab ells, que no referian tot lo que deian los Autors que citavan. Lo Senyor Illustrisim Veyan com à home mes instruït y mes sincero que los Advocats que havian treballat la Apologia; contestà ab altre Apologia que ell treballà en la que los feu veurer sas equivocacions, la maldat que havian comes en truncar las clausulas, lo engany dels punts que posavan que eran en esta forma ..... y las rahons mal entesas que aplicaban dels Autors que citavan, y finalment que no feian memoria de quant se havia fet la separació de Territori, ni tampoch del Breu que debian tenir del Papa per la referida separació, y en tant los retarguè, que no tingueren gana de tornar à escriure sobre tal assumpto;

---

<sup>9</sup> En l'original té el títol al marge: Confraria del Santíssim Nom de Jesús (nota de l'editor).

<sup>10</sup>ans be lo Abat referit oferi en Roma grosas quantitats perque lo Papa concedís al Monestir lo Breu de separació de Territori de las mencionadas Iglesias, y quedasen unidas à dit Monestir: Y com lo assumpto de Jurisdicció es tant zelòs en tots los Bisbats no poguè lograr lo Abat sa pretensió. Esto ho referesch, perque lo Agent que cuidà de algunas dispensas de la Reverenda Comunitat, ho escriguè al Doctor Jaume Sort fill de esta, y Beneficiat de Santa Maria del Mar de Barcelona; y me ensenyà la carta que li havia escrit lo Agent referit, la que llegí, y contenia tot lo sobre expressat: y de això podem inferir que sempre son intrusos en Jurisdicció sobre les tres mencionades Iglesias.

### Unió de la Rectoria de Monistrol al Monestir de Montserrat

Sobre la unió de la Rectoria de Monistrol he llegit molt, y vist molts papers que parlan de la tal unió, pero ni en lo expedient que se formà en Tarragona quant lo Senyor Illustrissim Lario fomrà lo plan de esta Iglesia, ni quant lo Illustrissim de Vich Veyan informà, que sità lo Monestir per lo Informe; ni quant lo Senyor Arquebisbe Armanyà tornà à conixer lo expedient per reformar lo plan que havia format son Antecesor Don Juan Lario; lo Monestir ha presentat originals las Butllas, ò Butlla de unio de la Rectoria de Monistrol à dit Monestir; sino sempre copias de copias fetas per los Notaris del Monestir; y ultimament la Real Camara mana tres vegadas, y la ultima baix penas que las presentàs originals lo Monestir de Montserrat; y ni ab tot això las presentà<sup>11</sup>; del que sens ningun reparo se pot pensar y dir que lo Monestir no las te, ni mai ha tingut tal Butlla d'unio de la Rectoria al Monestir.

Lo que es mes de conjecturas, que quant lo Monestir de Montserrat procurà una prebenda per Mossen Miquel Cordellès, que fou lo ultim Rector que fou de esta vila, aleshores procuraria lo Monestir en fer veurer à la present vila, que havia lograt la unió de la Rectoria, perquè Mossen Miquel Cordelles renuncià, y lo Monestir prenguè luego posesió de la Rectoria, y perque los habitants de esta vila creguesen que era certa la unió, lo Monestir los feu veurer ab copia, no ab original, que tenia la Butlla de unió de la Rectoria, y que lo Papa la havia concedit ab lo modo següent: Que debian ferse tres parts del resultant de la Primicia, la una per la manutencio del

---

<sup>10</sup> Té el títol al marge: Audi lo Senyor Abat de Montserrat à Roma per lograr la separació de territori (nota de l'editor).

<sup>11</sup> Lo referit fou antes de invadir Bonaparte lo regne de espanya. La primera vegada que manà la Real Camarà al Monestir de Montserrat que presentàs las Butllas originals de la unió de la Rectoria fou à 7 de octubre de 1801; la segona à 3 de Abril de 1802; y la tercera ab penas fou à 1 de desembre de 1802.

Monjos, ò Monjos que pasàs per regentar la Rectoria, la altre per la obra de Iglesia de Monistrol; y la ultima per la hospitalitat que exercia lo Monestir al devots que anavan à visitarlo; y los habitants ho cregueren perque luego arrendaren la Primicia separada del Delme; que jo he vist, y tinch opia de la Taba. Com la vila vegè que tots los anys se li donava la Tersera part de la Primicia, y a molts anys era crescuda, ab mes facilitats creguè que era certa la uniò; de quals partidas feu varios torns, y de molt valor alguns sants de plata, molts casullas, y tot de roba bona y exquisida, y molt brodat de or, y plata; que no obstant que la sacristia parroquial de esta vila pati dos cremas, en la primera lo que pati mes fou la plata; y en la segona las robas, de la que tinchuna copia, que es posada en lo llibre de notas, que la feu un reberend resident qui si encontraba quan se cremà: despres com lo Monestir introduhì las Aplegas en esta vila, fou motiu que logrà los animos y voluntat dels habitants; y lograts estos feu cesar la part que se donava à la obra de la Iglesia, y unì la Primicia ab lo delme, com veihem que ho arrenda vui dia.

### Antiquitats de la villa de Monistrol

Esta vila es antiquissima, y en un llibre impres que tenia Mossen Anton Coll Pbre. Y Beneficiat de la Parroquial de esta vila, referia que lo any trescents catorse passà per lo pont de Magrinyà un exercit, y que descansà en la Pla de Magrinyà, y que lo poble subministrà lo que demanà lo General; y que per lo dany que habia donat al pla de Magrinyà en los tres dias que habia descansat, lo General concedila franquesa de Delme y Primicia; y jo me recordo de que una cosa, y altre no pagava, si que un tal P. Benet Valls que estava de vicari en esta vila persuadi a la Senyora Magdalena Singla, que era posesora de Magrinyà, que pagàs la Primicia, y desde aleshoras la ha pagat. Del Pont de Magrinyà encara jo he vist una columna, ò pilastraformada, que tindria uns setze ò dibuit palms de alt, tota de pedra picada, y com estava carregada sobre la roca de la vora del riu, que lo mateix riu se la anat portant, vinguè que la descalsà, y caiguè, y alguns particulars per fer parets als horts, se portaren molta pedra picada: en la altre part del Riu encara hi ha varios trossos com à rocas del pà que hi habia en las columnas, y tambe se coneix ahont estaban asentadas, que encara hi ha morter unit ab la roca.

## Construccio del Pont de Monistrol

Del Pont que en lo dia existeix, no puch dir sino lo que havia oït referir à mon Germa Francesch Gibert, qui havia revistat los escrits de la casa de la vila, quant Montserrat volia la font gran, y feu traure las armas que la vila hi havia fet posar, que pot ser que despres ne facia alguna menció: Per obrar dit Pont se suplicà al Papa un Breu que ell concedi varias gracias per los que farien limosna ò charitat per dita fabrica, y per lograr dit Breu se exposà que era molta la devocio tenia la provincia al Santuari de Montserrat y que molta sino podian anar per no poder passar lo Riu, y que las vingudas eran molt frequentas, y si be hi havia altre Pont, est estava molt deteriorat, y que anava a caure, ab qual demanda se anà à captar per la Provincia, pues lo Papa concedi lo que lo suplicaren; se feu lo any 1517 poc mes o menos i durà alguns anys la obra; los mestres, y fusters guanyaban dos diners de jornal, y los manobras un diner: la pedra molta se arrencà prop lo mateix pont, y la dels Archs tambe la trageren de allí mateix, sino que triaren la mes forta. En varies pedres de las pilastres hi havia varios senyals, y son que cada picador de pedra fica son senyal, y al canarlo quels donavan tant per cana, quiscun la posaba separada. La pedra de los Baxanas la trageren de la altre part de sant Antoli de un single que bui poseheix Joan Pau Escuder Apotecari, que antes de plantarse de vinya, se veian las pilas de runa dels bosins ò trossos que quedaban quan la estacasavan.<sup>12</sup>Fet lo Pont, lo Monestir de Montserrat demanà à la vila que volia fer un colomer al cap del Pont, li concedi, y resultà que lo volian tancar, y tal vegada posari dret per pasar, y tambe hi posà las armas de Montserrat; pero quant vingù lo decret de las corts que se traguesen totas las armas, que los senyors Territorials tenian posadas, las tiraren en terra, y tambe trague la forma de portal que hi havia obra y tambe trague un tros de teulada que deian era del colomer. Se havia tirat lo pla del Pont que vingues tambe de pla fins al Portal de intrar à la vila, com se veu dels forats que havian deixat per eixir la aigua, y com ja Montserrat dominava molt en esta vila, perque lo pis de la capella de Santa Catarina vingues pla, entendiren tot lo que media desde los forats de la barana fins à terra.

## Equivocacio sobre la fundacio de la vila de Monistrol

Alguns historiadors de Montserrat han pretès que no se deu dir y anomenar Monistrol, sino Monasteriol, fent la derivacio que alguns criats del Monestir baixaren en esta, y ho poblaren<sup>13</sup>

---

<sup>12</sup> Hi ha el títol al marge: Colomèr que hi havia al cap del Pont (nota de l'editor).

<sup>13</sup> Fent un petit caseriu com un petit monestir.



fent un petit caseriu com un petit Monestir, pero van molt equivocats, perque ab lo que tinch referit del exercit que passà lo any tres cents catorse y descansà en lo pla de Magrinyà; y tambe las armas que te la vila, que se componen de un Mon, prova una cosa, y altre ser molt al contrari ames dels vestigis antichs que se veuhen ja en la Font de la Llugresa, ja alli ahont salta la aigua que ve de la Plan canal de Viserta; y mes ho deixava los portals, que jo he vist segint desde la font del cirer fins al Prat, que tots eran portals de las Blancarias<sup>14</sup> que hi havia, y se anomenava lo carrer de las Blanqueries, sino que Montserrat per fer predre la memoria de la antiguidat, y ab la forsa del domini que adquiri, comprà, ò se feu sua aquella terra, destruhì las fabricas, y ne feu hont , que ma Avia havia referit, que feian estar un frare llech al Moli de la altre part per cuidar el Moli de las Gallinas, que entre las Tapias, y parets que hi havia sota lo cami era lo corral de las Gallinas, y en los mes prop del cami eran las establas que jo encara he vist, y en ellas tenian los animals que baixaven, y portaban blat de unas parts, y altres, y sen tornaban carregats de farina per lo Monestir de Montserrat: Dit frare llech que estava en lo Moli cuidaba tambe del hort de la Sala. En prova de que hi havia Blanqueries, jo he vist que un hortolà feu clots per fer arbres à la partde la font del cirèr, y en haber fet de uqatre a sinch palms de fondo, se encontrava totas las feixàs y clots un empedrat de pedra del riu fet del tenor que son los de las entradas de algunas casas, y trossos de carrer, que això tambe prova que eran oficinas. Lo poble de Monistrol era molt acomodat per lo que se treballava, ja en lo ofici de Blanquer, y Aluder, ja en lo Parayre, y tambe en los teixits que se feian de fil de canem, y de lly, que tot se collia en la molta horta que hi havia, y encara permaneix, pero no ab la apliacio de fer canems, y lli com se feia antguament, y tots los arts ha disminuhit las Aplegas, que tambe ne dirè alguna cosa.

### Fabricas, y tints dels Parayres

En prova de que los Arts, y fabricas anaban ab prosperitat havia ohit referir jo à mon difunt Pare, que en casa Pons, que esta situada al costat del torrent de la Plan canal hi havia un tint molt gran per tenyir les llanas de varios colors, y que despres ne obraban panyos. en la casa que hi ha la Girada de cerca de mitja pujada de la plassa que se deia casa Janer, y ara poseheix Bernat Font, hi havia altre tint tambe molt gran per tenyir llana de varios colors: en las ultimas casas frenta lo torrent que baixa a la aigua de la Font dita la canaleta, hi havia altre tint tambe

---

<sup>14</sup> Hi ha el títol al marge: Edificis Antichs Blanqueries (nota de l'editor).

per llanas de diferents colors, y molt gran que era del Augirot, y despres ho comprà Francisco Singla, y feu construir una Premsa llarga per premsar las pautas de olivar, y tambe la Brisa, y en lo torrent que està frenta dita casa, encara se veiu lo rech fet à colp de escodas per lo qual feian passar la aigua per rentar la llana en la Font dels Parayres hi havia, y hi ha tint, y perol, y tambe rentador de la llana, que era de un tal Llobet; y mon Avi Francesch Gibert lo comprà en nom del Gremi de Parayres, que eix Gremi es antiquissim, pues encara que tinguesen los tins, y fabricas separadas, formavan Gremi, se unian per sas resolucions, empresas de Bestuaris, estricadors, y altres cosas que ocorrián. Compravan las llanas en los Pobles de la Montanya de Catalunya, com son Vall de Capdella, Pellàs de los Panyos que fabricaban, los mes eran per las Tropas del Rey, tambe per Botiguers, que estos eran de diferents colors.

### Truys per treurer lo oli de las olivas

No hi havia Premsas per premsar olivas ni Brisa, sino Truys: ni havia un en lo lloch ahont te la Premsa Francisco Singla en las ultimas casas, qui va à esperraguera; ni havia altre en lo Jardí de Francisco Singla al costat del Moli fariner de la canaleta; ni havia altre en la Premsa, que vull te Gibert; ni havia altre en las casa del elies, que vull poseheix Pere Prats; y altre en casa Olsina, de quals Trulls Singla, Gibert, y Olsina fabricaren Premsas largas, y de lliure per excorrer millor lo oli, y vi.

### Premsa de cera

Tambe se collia molta cera, y en prova la Premsa llarga, y de lliura que es al costat de la font dels Parayres, era per premsar cera, que jo he vist la escudella ahont se posaba per fer escorrer la mel, y quedar la cera sola, y Singla ne feu premsa per oli, y vi. No dich res de la Font gran, porque ja hi ha un manuscrit fet per lo Doctor Joan Carles Amat, que se explica bastant.

### Lo que ocupaba antiguament la vila de Monistrol

Per la part del Camp de dalt desde la torra del Moll fins à la altre torra que es à la vora del Single, y de eixa torra se extenia dret à casa Isidro Patris, casa de Sípria Gili, y baixava al costat de casa salvi casals que hi ha una casa gran, y una torra que vull poseheix Francisco Singla, y

antes se deia Malèt, qual torra conclouhia y anava seguint las casas fins a la casa de la sala; y despres prenia seguint las casas de la altre part de carrer pujant en amunt, y seguint lo carrer Manresà fins a la punta dels carrers que se va à la font del cirer, y desde dita punta del carrer pujava tot dret à casa de Salvador Moll, que encara en lo mateix carrer en la casa del costat de Moll hi ha vestigis de una paret de pedra, y calcs molt gruixuda: Per les antigues guerras, y contratemps logrà esta vila poderse murallar, com se veu en las tapias, y parets que hi ha en las torras del camp de dalt, y tambe en la torra del costat de casa Salvi Casals, quals parets, y tapias tenen quatre paons de gruix.

Casa Olsina era casa solar, ò casa de camp, que per això tenian Bestiar, y los Pastors de la casa pasturant lo bestiar en la part de colldecabra, repararen en los disaptes los llums, y canturias en la Montanya de Montserrat<sup>15</sup>, del que donaren part al Reverend Rector de esta vila, y est ne donà part al Bisbe de Vich, que aleshores se encontrava en Manresa, com mes llargament ho explican los Historiadors de Montserrat, y aleshoras lo terme de Monistrol per la part de la Montanya de Montserrat comensava desde la vora del Riu pujant torrent amunt sens detenirse fins a Sant Geroni, que la Montanya especialment lo que mira à la part de la vila, tot era de particulars, pero la decadencia dels temps lo habersi introduhit religiosos, y lo haberse acabat algunas familias ha estat motiu que lo Monestir se ha extès, y lo terme de la vila lo han disminuhit, bent molt plets, y causas contra la vila de Monistrol per poderse extendrer mes. De mon temps he vist que lo majordom de Montserrat feu perdre un partit de crestos que eran del Arrendador de la carniceria, estos vengueren en publich encant en esparraguera ne tregueren tres centas lliuras las depositaren en casa del Notari de Montserrat en esparreguera<sup>16</sup>, la vila segui causa del eix fet, tinguè de cercar molts papers, y entre altres la Rodalia del terme, que es en poder de Ildefonso Quadrabadal, qual escripturas son en Igualada; guanyà lo Plet la vila per haber pres lo Bestiar dins lo terme, la omisiò dels Regidors, y lo mudarse cada any fou motiu que no cuidaren, y se perderen en casa del Notari las tres centas lliuras. Seria hunch lo referir eix plet, pero la rogalia que he expresat puja desde lo riu torrent à munt fins al Monestir, y segueix lo camí que va desde lo Monestir à Santa Cecilia. Lo Bestiar lo prengueren en la altra part de las giradas sobre la cova ronyora, que tot eix terreno fins al single desota los Plans era de un tal Matas, y Mongahi, est se perde, y lo Monestir per algun censal que li feia se apoderà

---

<sup>15</sup> Hi ha el títol al marge: Termes y rodalies de Monistrol.

<sup>16</sup> Hi ha el títol al marge: Varios fets es punt de adquirir lo Monestir (nota de l'editor).

de tot lo referit terren, que segons he ohit referir als vells, arribaba fins als abauredors de Montserrat, y com lo monestir sempre va adquirint, es causa que es exten, y se veu que del terme de Monistrol, que era tot lo vassant de la Montanya mirant a la vila, ja ho reduhiren quan feren la Rodalia fins ab camí de Santa Cecilia, y ara fins al single que es molt mes aball de dit camí, pretenen que pasia de allí.

La sed de adquirir mai sels apaga, jo he vist sobre la casa dita lo Martorell de Santa Cecilia, que prengueren à dit pages un gran tros de terras, y fiu quant vinguè de Nàpols Carlos tercer Rey de espanya al descansar en Barcelona se li proposà anar aà Montserrat, no ho despresia, se feu comprendre la carretera desde casa Massana à Montserrat, sobre la casa referida del Martorell tiraren, y feren la carretera molt mes avall de allí ahont era, dita heretat del Martorell arribaba fins à la carretera, y volent despres dit Martorell fer llenya, y Brossa en loq ue mediava de la carretera vella à la nova, no li permite lo Monestir, donant la rahò que sols arribaba à la carretera no en la vella, sino en la nova.

Molts casos podria referir sobre lo particular que parlo, referire un que jo hi entrevingui. Estos anys passats que lo blat anava molt car, lo fill ò Hereu de Christofol Massana que te una Pessa de terra desde Canfranch que va à Montserrat, dita pessa de terra arriba desde lo single de sota lo camí que va à Manresa fins dalt en la carretera, que va a Igualada, en dita pessa de terra ames de las oliveras hi havia una partida de Bosch, dit Massana feu treurer lo dit Bosch, y lo feu sembrar, se feu un blat molt bo, y alt, que feu set al Pare Molet, que era Majordom de Montserrat, y est diguè a dit Massana, que sino li demostrava lo acte de aquella pessa de terra, li faria segar lo blat, y lo faria portar a Montserrat, Massana li diguè que no lo tenia a causa de que quant fugiren per la vinguda dels francesos se li havia extraviat, y no sabia ahont lo tenia, li replicà que sino li presentava lo acte pasaria avant en lo referit del blat: Jo havia llegit dit Acte, porque era Alou de Santa Cecilia, y tambe volia lo Monestir que pagues lo delinc à ell, y no al vicari perpetuo de Santa Cecilia, y lo llegei a dit Massana; y se impresiona, y paga al referit vicari de Santa Cecilia. Se recordarlo Massana que jo havia llegit lo Acte, y diguè al referit Pare Molet, que jo le donaria raho de dit Acte porque lo havia llegit, ni tambe volgue escoltar lo referit, lo blat anava adelantarse, y volgue la casualitat, que una germana de dit Massana que habitava en Suria, vinguè en esta y le preguntà si sa mare quant fugí per los francesos de casa de la dita, si hi havia portat alguns papers, que sino eran a allí, lo Pare Molèt lo pendria la Pessa, digue que si, que ni havia portat algun, anà luego à veurer quins papers eran, y encontrà

lo acte de dita Pessa, lo que tingue de manifestar al mencionat Pare Molet, y aleshoras desisti de la pretencio. Del referit se pot inferir quants partits de terra han adquirit y anyadit à la Montanya ab iguals pretextos, y amenasas, y majorment si han recaigut en pobres, y desvalguts, que amensantlos ab plets y gastos quels farian hauran tingut de cedir.

### Font Gran

Sobre la Font gran feren posar los Regidors las Armas de la Vila, y com lo Monestir tambe vol ser senyor de la aigüas, mogué plet contrà la Vila y logrà un encontinent perque se traguesen ditas Armas. Vinguè per la execucio un tal Pare Freixas, que era Majordom, lo Notari, y mestres per executar; la Vila se amotinà, y en especial las donas deyan molts fastichs al referit frare, y entre altres jo ne ohi un que digue: Pare Majordom si la Font gran fos del Monestir, esta vila no sols seria morta de fam, sino tambe de sed. Ja anysatras habian tingut pretencio sobre dita Font, y los Regidors acudiren à la Intendencia la establiren (me apar que es un real de arlich o antich cada any) y ab eix establiment moguaren lo Monestir que tingue de suspndrer la pretencio; y sino haguesen lograt lo encontinent, encara permanexerien las armas sobre la mencionada font.

### Las Aplegas de ahont provingueren

Esta vila se mantenia ab molt esplendor de sos treballs, y Industrias, que per quitarlos, Deu nostre Senyor envià lo asòt de las Aplegas. Un Abad de Montserrat que era Gallego, y tal vegada fill de algun Aplegador, introduhi las Aplegas en Olesa, en dita vila las exerciren alguns anys, y com era masa distant de Montserrat, las feren introduhi en esta vila de Monistrol; y la vida del Aplegador es alguesana, majorment si alcansan quantitats; los de esta vila luego las abrasaren, y deixaren las arts, y oficis que habian apres, y exercian, crehentse que anavan à captar per los Santuaris à cavall, y en la vellesa tindrian de anar à capturar à peu per ells.

Lo Monestir de Montserrat enviava molts Monjos en diferents Bisbats de espanya, à cada Monjo acompanyava quatre homens de esta vila, lo Monjo se presenta à al prelat del Bisbat per lograr llicencia per captar per Nostra Senyora de Montserrat. Segons lo Monjo feia una plactica per mourer la devocio à Maria Senyora, y arreplegar major quantitat majorment quan tingueren la confraria, y los escrivian en los llibres que portavan, prometentlos als Germans majors cent Missas quant Moririan, als Germans segons ò de segona qualitat, sinquanta misas, y als

Inferiors vintisinch Misas, y senportavan nota dels que morian, y lo any seguent entregavan à las casas un Impres firmat per l'Abat, en que deia que se habian celebrat en lo Monestir tantas Misas per lo que se habia mort de aquella casa, y tot això lo Monjo ho feia per als homens de esta, que anavan ab ell. Era una gran lo que se aplegava, pues en totes las casas tots volian ser confreres. De lo que se aplegavan se mantenia lo Monjo los quatre homens, lo Mosso per lo Monjo, y los animals per quiscun; y del que quedaba se donaba part al Monestir, part al Monjo, y part als homens que anavan ab lo Monjo, y per los homens que he dit si lo Bisbat era gran posats à casa los tocava per quiscun de trenta sinch à quaranta doblas, lo mateix per lo Monjo, y al Monestir se computava uns anys ab altres de tots los Bisbats que anavan setze mil lliuras.

### Breu del Papa intitulat Mare Magnum

Habian promes eix gran numero de Misas per un Breu que tenian del Papa, que lo intitulaban Mare Magnum. Eix Breu tinguè sos dubtes; y sas disputes sobre si podia abrasar lo gran numero de Misas que aplegavan. Lo Monestir havia sollicitat del Papa, que respecte de que era gran lo numero de Misas que portavan los devots per celebrar en lo santuari de Montserrat que los Monjos que hi havia no podian celebrarlas, y que suplicaban al Papa que las que no pogues celebrar lo Monestir, ab una Misa solemne que se cantàs lo dia que aplasaria lo Senyor Abat, quedasen celebrades per dita Misa solemne: lo que concedi lo Papa, y intitularen eix Breu de Mare Magnum. Los duptes que se solitaren sobre dit Breu foren: que lo Breu no comprenia las Misas que prometian al confreres, perque ab la introduccio de la confraria habian posat un numero crescut, y los devots no las portavan al santuari, si que ells las anavan à cercar: y que en la demanda, ò pres que exposaren à la demanda al Papa per lo Breu, no exposaren res de la confraria y Germandat que habian introduhit. De eix parer fou lo Doctor Joan Bover Prebere, y fill de vila, y resident en esta comunitat quan li portaren dit Breu perque sel miris, y reflexionàs. Dit doctor Bover lo Illustrisim Marimon Bisbe de Vich lo tingué per lo home mes sabi que habia encontrat en son Bisbat y solia donarli alguna Prebenda perque estigues prop de ell, no volgue acceptaro: residí, y morí en esta, y jo li habia ajudat quant era petit algunas Missas.

### Fets del Monastir contra los Residents de la comunitat de esta vila

Dit Doctor Joan Bover estava junt de habitaciò, y menjar ab Mossen Joseph comajuncosa Beneficiat de esta, est feu Hereu al Monestir de Montserrat, y quant mori no li encontraren res, perque los Majordoms com sabian que ja de molt temps havia fet hereu lo Monastir, tots anavan à ferli trauer diners. Esto so callavan los Majordoms, donaron contra lo referit Doctor Bover perque manifestàs los diners del difunt comajuncosa, y est los diguè que mols sabia, perque encaraque estavan en una mateixa casa, cada semana quiscun posava tant, y ho entregavan à la Majordoma perque los compres viures, y demes que se hagues menester; y gastats aquells, tornaven à fer lo mateix. Vist que no se encontravan los diners del difunt llegiren excomunionis en la Iglesia, posaren pres à dit Bover en la casa de la Sola privantlo de tota comunicaciò, y li portava lo menjar lo Nunci de esta vila: estigue alguns dias de eixa conformitat, y mon Avi Francesch Gibert pujà en Montserratdigue al Abat, que ell abonava, y afiansava en qualsevol quantitat que prova sen tinguès lo Doctor Joan Bover del difunt Reverend Comajuncosa; y aleshoràs lo tragueren, y mai pogueren probar res; y aleshores cregueren que los Majordoms ja se habian portat lo que cercavan. Dit Doctor Bover quedà molt agrehit de mon Avi, y mentres poguè tots los dias venia à visitar esta casa. De eixos excessos en lo Arxiu ne fiu un Plech, que entre altres me recorda que à Mossen March Carles lo posaren pres en la casa de la Sala, lo posaren de cama en un sep que hi havia , y li feren estar molts dias, fins que lo Senyor Marques de Castellbell, que era Procurador seu, feu mirarli la cama que tenia en lo sep, en la que se li havia fet molt de mal paudí en Tarregona, y à les horas lo tragueren. <sup>17</sup>De esta vila havian eixit Homens dretes, y despres en la vellesa se retiravan en esta Parroquial com à fills de vila: Hi haguè Doctor Jaume Bordas que fou Vicari General de la Seu de Urgell; Doctor Joan Carles Amat, com à Notari ò delegat Apostolich excomunicà lo Abat Doctor Pere Vila que fou Rector de Casteilà, est dient Missa, volgueren los Monjos que hi havia per vicaris apagarli los ciris perque deia Missa sens llicencia del Abat, y los responia, que no ne necessitava, què ja ne tenia del Bisbe, y que lo Abat era intrus, y com era fill de la casa devant la Iglessia que ara es Singla, y estava tant prop de la vila, tot sovint venia, y sempre los reconvenia; Lo Doctor Janer tambe molt habil qui havia subministrat al Bisbe Pasqual de Vic noticias sobre jurisdicciò; Lo Doctor Joseph Elies, que fou Rector de la Granada cerca de Vilafranca; Doctor Pere Vinyals que me apar havia estat Rector de Urp prop de Vich; <sup>18</sup>Lo Doctor Jaume Augirot, son Germa Mossen

---

<sup>17</sup> Té el títol al marge: Eclesiastichs savis que ha tingut esta vila (nota de l'editor).

<sup>18</sup> Doctor Pere Vinyals que me apar havia estat Rector de Urp prop de Vich.

Valenti, que feren moltes fundacions en esta Comunitat; De mon temps Mossen Anton Amat, Doctor Joan Bover, Doctor Vives que fou molts anys Rector de Abinellas prop de Sant Celoni y Mossen Carner: Que tots eran doctes

### Origen de la extinció dels títols de fills de Vila

Si existeix lo nou Plan, quedant extinguits los huit fills de la Vila, podrà estar content lo Monestir de Montserrat, que no tindra contraris. Lo Abat Gonzales una ocasió que lo Reberend Lluís Francolí estava de conversa ab ell, li digue estas expresas paraulas: Yo empesè à hacer la Barba à los de Monistrol quitandoles las Admisiones de Hijos de Villa. Dit Francolí que era vicari perpetuo de Santa Cecilia mo referí. Era tant lo odi que tenia lo monestir à esta vila, que arribà en eix extrem, y com tot per obrar mal se proporciona, esdevinguè que lo Abat Burgès moguè las disputas en esta vila, y per continuarlas quant anà à Capítol proposà Gonzales, que era Prior del Monestir, fent veurer al Capítol, que convenia Gonzales que fos Abat, pues esent Abat Gonzales Burgues governaria: Burgues tenia una Neboda casada ab lo fiscal de la Real Camara que se anomenava Cisternes, y feu veurer est que las Admissions de fills de Vila à la Comunitat no eran Títols que poguesen servir per ordenarse algun individu; que no tenian dotació propia, y que no eran utils al Servei de la Iglesia de Monistrol: eixas causals manifestà Cisternes en son dictamen fiscal; y quant la Real Camara vegè lo sobre referit, Manà al Metropolità Don Juan Lario, y Lansis, que en la formacio que devia fer del plan de esta Iglesia de Monistrol, en primer lloch extingis las huit Admissions de fills de Vila que hi havia en la Iglesia de Monistrol, lo que executà lo referit Metropolità, y esta Iglesia ha quedat sens Ministres, y en el dia quasi sens culto, perque tot se ha trasntornat, mudant horas, de reso, y celebracions, cantar tant de preu com se pot, y finalment lo Poble mins assistit en sagraments, y altres cosas: que se pot dir que los Sacerdots que hi ha, son sacerdots del dia, y del temps corrent.

### Numero de Misas que portavan los Aplegadors de Montserrat

Tornant en lo assumpto de las Aplegas tinch de manifestar part del numero de Misas que asentavan per los difunts, y confreres de Nostra Senyora de Montserrat los que anavan ab lo Monjo del Monestir<sup>19</sup> en quiscun Bisbat de espanya: Joan Termes, y Cascante anava junt ab

---

<sup>19</sup> Al Arquebisbat de Granada.



altres tres homens, y lo Monjo del Monestir al Arquebisbat de Granada, y me diguè que havia sumat aquell any las Misas que portava notadas per los difunts confreres, que havian mort aquell any, y que excedia de seixanta mil Misas, anyadidas las dels demes Arquebisbats, y Bisbats de espanya farian un numero excessiu; y si lo Breu que te lo Monestir no las abrasia, com se suplirà eix deute? Tinch alguna especie que lo Abat Viver escropulejantli lo referit, y tambe si lo Breu abrasava ditas Misas, volia suplicar al Papa una absolució per las referidas, no se si ho feu.

### Quant anaren à aplegar per Nostra Senyora de Montserrat a Portugal

No estant content lo Monestir de Montserrat de captar per tot lo Regne de espanya, al principis de la centuria passada de 1700 feu poders Francisco Singla, Joan Sort, y altres perque anasen al Regne de Portugal à captar per lo Santuari de Montserrat donant los referits al Monestir alguna quantitat. Per los Poders Joan Sort prenguè deu, ò dotse homens de esta vila, y anaren al Regne de Portugal; en virtut dels poders que los havia fet lo Monestir, lograren llicencies dels Bisbes de Portugal, y tambe del Govern, ab las que seguiren lo lo Regne captant per lo mencionat Santuari (escribian confreres ignoro) y fou tant lo que arreplegaren que no gosaren treurer Guias per lo extracció de la moneda que se agueren de vadejar un Riu caudalòs que divideix la espanya, y Portugal y de eix modo introduhirèn la moneda en espanya. De eix fet quedà Rich Singla, y Joan Sort, y los homens que anaven ab Joan Sort reberen una suficiencia per son treball, y gasto. Singla, y Sort compraren moltes terras, los demes so menjaren; la moneda de Portugal, especialment las doblas durà alguns anys que corrian molt per esta vila, jo encara ne he vist algunas.

### De diferents altres que se introduhiren Aplegadors per varios Santuaris

De haber Montserrat introduhit las Aplegas en esta vila, se segui que despres molts particulars procuraren tambe captar per diferents Sants y Santas, y Hospitals; Uns per lo Sant Christo de Balaguer, altres per Santa Barbara de Pruneras, per Nostra Senyora de la Cinta de Tortosa, y Santa Quitiria de Pedret, y de Targa ocupantse en eixas aplegas, y del Hospital mes de la meitat del homens de esta vila, resultant que fent eix ofici de Aplegador may mes volen treballar. Lo Govern ha conegut ser pernicios eix ofici, que ja los anomena Questadors, y vagos ha donat varias providencias en diferents temps per privarlos, pero sempra han tornat ab lo mateix,

perque es vida alguesana, y descansada, y a tots agrada: nobstant de que han vist que lo Govern havia pres à alguns, y sentenciats à desterro, com he vist de mon temps a Felix Janer, Francesch Cascante, un tal Ricard dit Rey, que mori al desterro de Jaca, ahont ab los referits era desterrat per quatre anys: Tenen la experiencia de que nols fa profit, y que quant son Jovens van à captar a cavall, y en la vellesa hi ha de anar a peu. Jo he vist que Sebastia Janer un any portà en sa casa set, ò nou carregas de roba que havia ell, y sos companys arreplegat en Aragò, portar dos Relotges, matar dos tosinos un per menjarlo fresch, y altre per entre lo any; y ara lo veig anar de porta en porta demanant caritat, y venir a parar en això, nobstant que ab lo que ha introduhit de Rosaris, Madallas, estampas, y sumaris permeten, engenyar la gent, y en especial las donas, y arreplegas moltes doblas las qual els fonan fent la vida alguesana. Aia tambe va à las Castillas de ahont algunas ocasions han portat molts diners per mols fan profit encaraque los es en sellas y veiem que si lo Pare ho compra, y si ell no so ven, ja ho fara lo fill.

De est ofici ha previngut la decadencia en esta vila de Monistrol, que aixi com antes las arts, fabricas, y treball los feia prosperar en tot, y en especial en collitas de oli, que he oit jo de la Senyora Magdalena Singla viuda que lo any que mori son marit colli cent trenta sis carregas de oli, y prova lo referit de las collitas de oli que en est carrer de Sant Joan sol, hi havia deu, ò onse cups per posar lo oli, que quiscun a de las casas collia, y quants mes ni hauria en los demes carrers.

### Contradiccio del Monestir perque no prosperàs esta vila

Lo Monastir de Montserrat may ha volgut que esta vila prosperies ans be que si sempre pobre per dominarla ab mes facilitat. Pere Guilleumas estava construhint casa per fer una fabrica de sabò, lo privaren y pere no embargar la obra ab lo pretex de que lo Monestir tenia fabrica de sabò en casa dels Batans. Varios particulars arensaban los Batans, y Moli fariner de la altre part del Riu junt ab la Resclosa, y aigua, y oferian mes del que ne treia lo Monestir, tampoch volguè arensaro. Jo tingue lo encarrech per arensar la casa de la Sala, ho digui al Pare Mulèt, que se encontrava en govern, perque ho proposàs à la comunitat, ho feu, y tampoch volgueren arensarla; y jo tenia lo ordre de arribar à oferir al Monestir fins a tres centas lliuras quiscun any. Tanta prosperitat que haurian donat eixos arensaments, y lo monestir hauria tret majors productos, sens gastos de obras, y altres cosas, prova de que lo monestir se aconsola de tenir menos, perque esta vila sia pobre. Podia refleccionar lo Monestir que ab la abundacio de aigua

que hi ha se podian construir moltes fabricas, alimentar molta gent exasava mol pobres de esta anar al Monestir à cercar la charitat, haurien acudit mols oficials per varios oficis, que se necesitavan las fabricas; y finalment tal vegada se hauria extingit lo anar à las Aplegas, y borbaban aqueix mal ofici de Aplegador, que lo monestir introduhì; y la vila hauria prosperat en habitants, oficis y arts, que havia enriquit la vila, y millorada y tornada com de antes de las Aplegas.

Quant se construì lo Pont vingueren molts oficials de Mestres de casas; Picapedrers, empedradores, fusters, y molts quedaren domiciliats en esta, y veihem sos treballs en las Portaludas de las casas, empedrats de carrer, y de algunas entradas de las casas que tot prova que tenian habilitat, y eran bons oficials.

### Sobre las guerras de Succesiò desde lo any 1710 fins à 1716

La casa de Borbon y la de Austria pretenian la corona de est Regne de espanya, se mogueren Guerras, formaren exercits, y se levantaren particulars fent partit uns à Felip Quint que era de Fransa, altres à Carles tercer que era de la Casa de Austria de Alemania. La Provincia de Catalunya, à excepcio de alguns pobles, tota era à favor de Carlos tercer de la casa de Austria, se formà exercit, y se levantaren particulars que los anomenavan voluntaris; estos de molts pobles sen levantaren quatre, sis, huit, etc. y se juntavan de un poble als del altre, y units feian excessos, no portaban tambors, sino corns, y ab estos se avisavan per juntarse, y anar à las expedicions. Los del partit de Felip quint los anomenaven Butiflers. Fora de Catalunya, casi lo demes del regne era à favor de Felip quint.

En esta vila se levantaren deu, ò dotze voluntaris, homens mot valents, y atrevits, se ajuntaban ab los del Vilar, de Collbatò, y Bruch que tambe eran valerosos, y bons tiradors, pues se refereix de un de Collbatò, que lo anomenaban Carresquet, que ab la bala del fusill tocava una taronja posada sobre una roca à distancia competent: lo temps que no eixien à fer correrias, se exercitaven à tirar dret. Lo Xacò Janer era lo capità dels de esta, y demes pobles vehins, habitava al costat de la casa de Francisco Singla, y est li comprà la casa quant sen anà à viurer en esparraguera: Dits voluntaris feren varias correrias, arribaban als pobles se feian donar menjar, y beurer, y si era à la nit posada per descansar. Los exercits i partits de Tropa de Castilla vingueren à Cervera, y se detingueren en Calaf; y lo exercit Alemany pujà desde casa Masana à Prats de Rey, y quiscun formà son camp: en la Casa que nosaltres posehiam cerca

Prats de Rey que se diu Casa Selva, en ella posava lo General Alemany. Citant los exercits parats en sos camps, sels portava viures de unas parts, y altres, y mon Avi referia, que per veurer lo camp del exercit havia anat à Prats de Rey à portar una carrega de Porros (ò porcs), verdura, que ara sen ha perdut la mena, y que hi estiguè molt poch, perque las avansadas sempre estavan tirotejant, y que havia sentit alguna bala, y fou motiu de anarsen mes prompte. Estant los exercits parats vingue la noticia de que en la casa de Austria havia mort lo emperador, y com lo succehi son Germà, retirà lo exercit Alemany, y de la retirada adelantà lo exercit de Castilla per tota la provincia, y se compongueren las cosas y entrà en Barcelona.

Los voluntaris encara persistian à favor de Carlos tercer, y feren varias correrias contra las tropas castellanas, y estas los perseguian anant directament als pobles ahont sabian que ni havia algun, y no havia volgut deixar las armas: Los de esta foren tercos, enviaren desde Manresa una companyia, y perque no fos vista vingue per la part dels Abadals, los de esta foren avisats, se apartaren de la vila, pero sempre que poguesen veurer la tropa, y se refereix que un tal Po Boxeda home petit, gruxut, y molt valent, se posà sobre Santana (Santa Anna), y lo comendant de las tropas li deu anar un partit de Soldats per perseguirlo, y que dit Boxeda prengue una soca de olivera per resguart, y mai los deixà pasar lo pont, perque ab cada tret ne mataba, ò feria un.

Altre ocasiò lo Xacò Janer ajuntà los de esta, Collbato, y del Bruch, y partiren fins à la Barca de Sant Andreu, se detingueren en esta part de Riu; y posats alli veren venir un Batallò de Blanquillos, los oficials tots anaban à caballs y Xacò Janer quant lo tinguè prop feu tocar los corns, y lo comandant que anava al devant del Batallò feu parar lo Batallò, y veient que eran pochos los voluntaris, y que Xacò Janer feia de capità, tirà dit comandant al Xacò Janer, est se posà lo fusill dret devant la cara, y tripa, y la bala tocà al pany del fusill, y aleshoras Xacó Janer manà que tots tirasen als que anavan à cavall que eran tots oficials del Batallò, y tingueren la sort de matarlos tots: y aleshores pasaren la Barca tiraren trets fins à arribar al Batallò, y à cops de fusill, los destruhiran, y molts fugiren à portar la noticia à Barcelona: Si transitavan las Tropas havian de anar ab la mira de fer avansadas, que si se descuidaven los voluntaris eixian, y com eran bons tiradors ne mataban molts.

Encara que las Tropas de Felip quint se habian apoderat de tot espanya, en Catalunya los voluntaris continuavan en fer sas correrias, y matar alguns de las Tropas; per ferlos retirar y perque deixasen las armas se indultà un perdò general, pero ni ab eix perdò volgueren retirarse

los voluntaris de alguns pobles, y en especial los de esta vila, vinguè Tropas varias vegadas per pendrelos, pero no ho lograren, sols una ocasiò prengueren à un tal Carles dit Coscoll, y est com era al vespre lo lligaren ab las corretjas dels fusills, y lo portaren à casa lo Bernabè, y lo lligaren ab las mateixas corretjas al Balustre de la escala, los soldats se posaren à sopar, y lo Pres se desfeu de las corretjas, y insensiblement passà en un quarto que dona a la finestra al carrer de Sant Pere, y se tirà de dalt à baix de la finestra, se rompè una cuixa, pero ell marxà, que quant los soldats sen adonaren obriren la porta, miraren, y remiraren, y no lo encontraren; la mateixa tarda perseguiren un que lo anomenavan Po Xeces, y est pugí al Angel, un soldat de caball lo perseguè, y en pujar aquella costeta la pessa de Joan Carreras lo alcanzà, y ab un cop depistola lo matà, lo portaren en la plassa per averiguar si algun lo coneixia, pero los de la vila feren lo ignorant y pensant que era foraster, lo li entregaren los bous que tenia. Lo Gall del Vilar lo agastaren, y sentenciaren à Manresa.

Lo Xacò Janer nobstant de veurer la persecuciò que feian de ells mai volguè retirarse, ni deixar las Armas. Lo Marques de Castellvell era amich de dit Xacò Janer lo persuadi molt, que aleshoràs estava temporadas en esparraguera, y era casa sua, iaque vull dia te lo Galès li oferi dit Marques faria elegir coronel de un dels dos Regiments, que havian format de nou, que eran fusillers vermells, y fusillers gorchs, ni ab esta oferta volguè retirarse, confiat en son valor, y en alguns companys que encara tenia. Lo Marques referit era Regidor decano de Barcelona molt amich del Capità General, y per eixa via li habia fet a oferta.

Vist que no volia desistir dit Xacò Janer, manà lo Capità General al Regiment que hi havia a Manresa, que aleshores à tots los caps de partit habian posat regiment per aquietar la terra, que enviàs quatre cents homens en esta, y que fos à la nit, que seria mes facil lo pendrelo. En efete ho executaren, posaren piquet devant la porta, en la plassa en la part que mira al terrat de ahont habitaba dit Xacò Janer, en lo pontet de la canaleta, y en las últimas casas qui va à esparreguera sobre la bolta qui à alli hi ha.

Quant tots estigueren en sos puestos lo comendant que estava frenta la porta ab son Piquet de tropa, feu trucar, no responguè ningu, sols la muller de dit Xacò Janer mirà algun poch, y vegè lluir los fusills, y avisà à dit Xacò dientli que era perdut perque hi havia vist molts fusills; dit Xacò Janer ab camisa, y calsetets marxà, passà à casa Singla que es al costat, de alli passà à casa Soler, perque sobre lo carrerò hi havia un pont, que jo encara li he vist, de casa Soler de primer tarrat saltà al segon, de est al de casa Cascanta, de casa Cascante à la de Baià, de la Baià

al torrent, travesà lo torrent, y pujà bardisas amunt dret à la torra. Del pontet de la canaleta li tiraren quant passà lo torrent, y nol tocaren. Desde la torra feu cap à la montanya, ay parà en Santa Cecilia, ahont aleshores hi havia un Rector, que se anomenava Mascarella, era amich seu, y sempre portava pistolas.

Arribà en Santa Cecilia tot brut de sanch de las punxas dels asbarsers, que havia travesàt, y tambe de moltes troncades que havia rebut, li donà aliment, y despres ab vi bullit ab rosas lo xupà, li donà roba per abrigarse, y lo feu retirar en unas covas que hi ha sobre la font de Santa Cecilia, y à allí lo curà lo curà lo cirurgia de Monistrol que hi pujava un dia per altre. Considerant que era la ultima valentia que havia fet dir Xacò Janer determinà demanar perdò y retirar-se, valentse del Marques de Castellbell, qui li logrà; y despres posat en quietut, se venguè tot lo que tenia en esta vila, y sen passà à viurer en esparraguera ahont jo un dia lo viuí, que no obstant de que era molt vell, entrecababa fafas en un camp. Era de una estatura regular, ni gros, ni prim, pero sempre valent.

Feliph quint per aquietar la Catallunya la carrega de Tropas de peu, y de caball, en tots los caps de partit hi posà regiments, y així mateix en los pobles crescuts, que instaren per fer Quartels, y ho lograren com se veu en Martorell, Igualada, Tarrega, Reus y aleshores encatrastaren las terras que fou lo any 1716, y posaren los Personals. Lo govern se creia que la Tropa empobreria la provincia, majorment ab lo catastro, y personal que havian posat, pero fou al revès, pues lo Pre de oficials, y soldats tot quedava en la provincia, y com hi havia sis mil homen sera mes lo benefici que quedava ja de viures, vestuaris, adornos, etc.

Un Abat de Montserrat, ques anomenava Marròn, per fer veurer à Feliph quint que lo Monastir era afecta à ell feu tirar a terra la torra que està debant de la vila sobre la canaleta, ponderant que los voluntaris se podian fer forts en ella, y de Montserrat partiren deu, ò dotze Monjos à Madrid, se presentaren a Felip quint, y li digueren que havian tingut de ausentarse per ser perseguits dels voluntaris, Feliph quint los apoià, los donà casa per habitar, y los mantinguè del Real Arca, y la casa quels donà li posaren lo nom de Montserratico, y despres feren abat com als demes Monestirs que poseheixen; nobstant que Godoy los negà la subsistencia quels donava lo hari (erari).

Lo Marques de Castellvell feu altre hasanya, pero fou perjudicial à ell, y es que en lo castell com està situat sobre la roca, hi havia una cisterna gran feta à cops de escoda dins de la roca, y à esta feu tirar una barrinada molt fonda, que despres no tenia la aigua, y feu veurer à Felip

quint que havia fet lo referit perque los voluntaris per la falta de aigua no se poguesen fer forts en lo castell de castellvell. De mon temps tingueren de compondrerla voltantla de mahons, y fent un pa de morter entre roca, y mahons.

### Torno sobre Montserrat y sas fincas

La Casa de la Sala y Sant Antoli segons las armas que son las mateixas en cada part, se diu era de un tal Miralpeix, que est ho donà à Montserrat hi entraren Religioso, estos eran claustrals, lo Prior baixava en esta de Monistrol, y estava algunas temporadas, y se diu si algun dels Priors feu partida de la Casa de la Sala, pues se veu que es feta ab diferents vingudas, y diverses ideas, de qui infereixen que ells la obraren. Lo Molí de la Canaleta, que se construhi à tot cost, se deia antiguament lo Moll del Prior, y de això infereixen, que algun Prior lo feu, y tambe part de la Casa de la Sala; Per fer lo Moli de la canaleta tragueren la pedra, especialment la picada de sobre lo Arborà en la Pessa del Agrell, que encara se coneix en loas tasconeras en diferents parts, y aleshoreas usaban mes las tasconeras que las Barrinadas, la portavan ab carro fins à la plassa nova, y de alli la tiravan baix ahont ara lo Trull, y los venia de pla en pla la obra: la demes pedra la traguera de un single que es en la mateixa bassa al peu de las eixidas. Com havian quedat en esta tants mestres de casas, y Picapedrers, quant se feu lo Pont, se creu que estos portarian la idea, y construccio de dit Moli pues hi ha molt treball en la pedra picada, de que està feta tota la Bassa, Cascavà, y demes interiors, y part de exterior de dit moli.

Lo Moli de la altra part del Riu, Resclosa, y Asequia per tradicio se diu: que feu un frare llech del Monastir que portà de America molt diner, nol volia manifestar, y li concediren estar tota sa vida en lo Moli; ò en esta vila si lo empicava en fer una obra memorable. En realitat, si ho feu construir tot, es cosa de molt cost, y obra esterna: He ohit à dir à Arquitectos que la resclosa sola si ara se havi de construir no ho farian ab cent mil lliuras; Los Bofudors fets entre la Roca, la Acequia, que de mitg en avall se veu que es feta à cops de escoda, la ansplaria que te, quant costaria, majorment en las divisions que feren, quant la partiren, perque la mitat de la aigua va al Moli fariner, y la altre meitat à la altre part, que hi ha tres conductos fets à cops de escoda, que tambe seria de gran cost, sols que en aquell temps los viures serian mes barato, y tambe los jornals, com habem vist, quan se construhi lo Pont.

Los tres conductos que hi ha tenian son destino, lo primer per los Nochs, ò Batans, lo segon per un Moli Polvorèr, que jo he vist las parets en que estava construhit, y lo tercer per dos Molas

per fer farina, que jo he vist los Cups ahont anavan los radets per las molas, y tambe en un cup he vist un rodet que feia anar un torn de retorcer la llana; despres ne feren un torn, y estanallas per fer filferro, y no los anà be, y ultimament ne han fet una farga ab Martinet per fer planxas de Aram, y antes de construir la roda del Martinet, destruhiren los Cups, que la obra era tant forta, que ho tingueren de destruhit à Barrinadas, y la paret que hi ha sobre la qual es asentada la casa de la farga, tambe es de molt cost per ser de un gruix de cerca de huit pals, y haberi molta pedra picada, qual paret rep lo riu quant ve caudalòs, y lo gira à la part de la esplugà, y salva las fabricas referidas, y lo hort que hi ha devant lo Moli y Batans.

Lo Moli fariner de las fabricas que se hagian treballat à tot cost, es asentat sobre roca viva la paret en lo frentis es de cerca huit palm de gruix atalusada fins à uns 25, ò 30 palms de alsada, las cantonadas, y finestrals tot pedra picada, en las parets se veuhen pedras de sis, huit, y deu palms de llarch; lo interior dels cups ahont son los rodets per las molas, tot es pdra picada, y aixi mateix los archs, y bolta en que estan las molas. Hi ha un arch de pedra picada que sobre ell carregan las boltes del primer pis, que te de ample de sinch à sis palms, las voltas de unas pesas de turo bastant grosas, y al cap del pis una escala excusada per pujar al primer pis.

Los Batans, ò Nochs estaban destruhits: lo Monastir no cuidaba de fer compondrer res, sino portasen lo arrendament, y aixi mateix la resclosa estava destruida, que quasi no anaba aigua à la Acequia. Com vingueren alguns anys de sequedat, y los Parayres de Tarrassa no podian batanar los Panyos, tractaren ab lo Monestir de Montserrat, que ells farian compondrer la casa y Nochs per batanar los Panyos, y que del que lo Monastir treia de arrendament, ells ne pagarian la meitat, y la altre meitat seria en desquiti de lo que gastarian en las obras. Quedaren acordats, feren la casa dels Batans dos vegades mes gran del que era, feren los quatre Nochs, que se deia que havian gastat en las obras mes de nou mil lliures: y habian fet lo contracte lo senyor Joan Suris y Salvador Vinyal, tots de Tarrassa.

Vinguè posteriorment la extinciò dels Monacals, y la venda de sos Bens; se venguè la fabrica dels Nochs, y moli fariner, lo que ho comprà lo referit senyor Salvador Vinyals, y luego feu venir mestres de casa, y fusters, los uns compongueren la resclosa, y casa del moli fariner; y los altres treballaren las maquinas, que la aigua debia fer anar.

Tragueren las molas del moli, y posaren un rodat, y en est hi havia un arbre que pujava fins al primer pis en lo qual havian posat las maquinas de cardar llana, y en la casa de mes endtras las maquinas de filar, anaban continuant la obra per posar mes maquinas de cardar, y filar y anaban



fent mes pisos per tenir mes llochs, y maquinas. Feren obrar un moli fariner al lloch per tres molas, sols ni ha dos, y feren molas que ne construiren quinse mes avall del gorch de las ollas en unas rocas que feren caure de sota lo cami que va à Olesa: y lo moli lo construhiren mes aball de ahont eixia la aigua del moli que feren maquinas.

Vingue la revolucio contra la constitució, se levantaren molta de gent ab lo pretex de que no volian constitució, sino lo Rey absolut, y la Religió, que suposaban se destruhia ab la constitució, los mes que se lavantaren, fou per venjarse, fer mal, t robar, com ho habem vist, pues prenian los Hisiendan (hisendats) los feian pagar quantitats grossas ab lo pretex que debian mantenir la gent, que se avian levantat, que seria llarch lo referiro: veihent esta revolucio pararen las obras: y un comendant dels revolucionaris, que se deia Caragol, ò lo entenian per tal, que del nom se pot inferir quin home seria, est demanà al senyor Salvador Vinyals una quntitat grossa, no li contestà en sa demanda, feu posar foch en los Batans, y tambe en las maquinas, se cremaren sostres y teulades, y totas las maquinas, y tambe un Noch, que no ha pogut servir, los altres com luego hi feren anar la aigua, quedaren bastant destruhits, pero se pogueren compondre, hi ha pogut servir per batanar. Ja temps atràs, havia vingut altre comendant que se deia Missas, que segons veus havia fugit de desterro, est tambe anà als Batans, y com lo any era esteril de aigua, hi havia molts panyos de diferents paraires, que per la esterelitat los havia portat à batanar, y sen portà buitantam y tantas pessas de panyos diferents colors, y alguns sens batanar tambe sels ne portà dient los faria batanar en Ripoll. Se compta lo dany que ha causat la crema de Nochs, maquinas, y edificis à 30 mil lliuras, y quant se valdrian las buintantas y tantaspessas de panyos, que sen portaren que tot era roba fina.

La Capella de Sant Antoli junt ab los Bacos, y terra que te lo aigua ballant desde Sant Antoli fins cerca de Santa Anna del Cap del Pont se diu que era de un tal Miralpeix, y si se cotejan los escuts de armas que hi ha en lo Arch de la Capella, y los que hi ha en la Sala son de la mateixa conformitat. Dit Miralpeix deixà la Capella, y terra referidas al Monestir Montserrat, ab la obligaciò de haber de conservar la Capella de Sant Antoli. Creure que eixa obligaciò es certa, porque dita capella estava molt destruhida de la teulada , tambe de las parets, vingùe en esta Senyor Pere Viver que se encontrava Abat, anà à porque li havian dit lo estàt en que estava, y que lo Monestir debia repararla segons la deixa referida; feu mirar dita deixa, y al cap de algun temps feren compondrer la teulada, que jo men recordo, y Joan Cascante cuidà, y despres pasats alguns anys, tambe feren construir un Asperò de pedra y cals à la paret de dalt en lo indret del

Ardí , que ho feu un frare llech mestre de casas que tenian en Montserrat que se deia fra Ventura N. Desde los Batans portaren tots los materials per construhir dit Asperò, com se veu. Lo Monestir tornà à establir las terras que Miralpeix havia donat posà camps de oli ab la condicio si sen cullia, y sino sen cullia dotze sous ab diners per quiscun contà.

La casa del Portàs del cap del Pont era de un senyor de Barcelona, que tots los anys venia à passar los estius en esta, lo que ara es finestres tot era balcon, tots los sostres eran ab celonaso, enrajolat tot tapis, un grab Barri, corral per conills, una escala ab grossos escalons y un saller ab quatre archs molt ben construïts. Dit Senyor la deixà al Monestir de Montserrat, y est la establí junt ab las terras à Francesch Portas , las terras, ò pla de oliveras que es devant de la casa per dos centes lliuras las donà lo Monestir à Portos (o Portas). Lo clos que es detras de la casa estava molt ben construït, tot se regava dels dos safreigs ò posits, que encara se veuhen, en los que anava la aigua que rejava de una fonteta uns buit palms mes amunt dels safreigs, en qual font jo hi havia vegut aigua. Hi havia molts Arbres fruiters, taronges, y parras de rahims exquisits.

#### Se torna sobre lo domini que havia pres lo Monastir de Montserrat sobre esta vila

No es creible lo domini que havia pres lo Monestir de Montserrat sobre esta vila, havia arribat à tant que los Regidors no podian juntarse sens tenir llicencia del Pare Governador de Montserrat, est presidia las juntas ò consells que deian antiguament, si la resolució agradaba à dit Governador, se executava, y del contrari se suspenia; com en lo govern de esta vila hi havia homens intelligents estos persistian en lo que proposavan, y no volian subjectarse al Pare Governador; Jo he vist un impres que feren fer los Regidors sobre lo referit, y tambe sobre sobre lo Monastir que las escripturas foren arribadas en la casa de la Salam y no en la casa de la Vila qual impres se intitulava exposicio en dret sobre las cosas referidas feta per lo consell, vuy Ajuntament de la vila de Monistrol de Montserrat Bisbat de Vich.

Era tant despotich lo Pare Governador per tenir la Jurisdiccio criminal lo Monestir, y la confiava à ell, que posava en arrest al que ell volia per petit que fos lo delicte, lo multava, lo posava pres, y finalment li feia sumariasentenciava, y feia executar la sentencia. Jo he vist, y llegit un borrador de un allegat de testimonis que feu la vila contra lo Monestir, y en ell hi havia unas declaracions tant contra lo Pare Governador sobre de alguns fets que me horror (ritzen) de tanta cosa que declaravan.

Havia ohit à referir à la mia Avia que lo Pare Governador de Montserrat baixava en esta vila, y anava ab ell un home per criat, ò mosso, est portava una Baretta curta enganxada en la jaqueta, y lo Governador ab dit criat se presentava, sens mourerse de cavall devant la casa, y manaba à dit criat, puja en eixa casa pren lo Amo, y lo portaràs en la presò de la casa de la Sala, y ho executava del mateix modo lo manava. Jo he conegut en esta vila un home molt vell, que lo deian Po Manresà, molt alt, y de aspecte feròs, que havia estat mosso, ò criat del Governador de Montserrat y habia exercit lo sobre referit.

### Mes Antiquitats

A la fi de la Horta Hivernal hi ha un pou de glas que es molt gran, y desobre te boca de cisterna; està situat en la pessa de terra que bui poseheix Joseph Palà dit Bovèt del Cap del Pont, se hi feia anar la aigua de la font gran seguint la rech de la horta, jo he vist las parets en que estavan formadas las bassas per fer glassar la aigua; està construït frenta à llevant, y mitg dia y segurament perque lo glas no si mantindria, construïren altre en lo fi de la Riera de Marà tambe molt gran, y fondo, y diuhen que de cada pal de glas que si posava, resultaba cent carregas, jo lo he vist ple, he estat dins quant lo acababan de umplir, y ab la ma toqui la Bolta que cubreix dit Pou, està situat en part obaga, lo sol hi toca menos, y lo gals si mantè millor.

La centuria passada de 1700 los metges no repugnaban en que la Gent vegues aigua, ò vi refredat ab glas, y tenia tanta tirada, y consum que Francesch Pons fabricant de Panyos de esta ne construï un en lo Arbosà, valentse de la aiguaque baixa de la font den Baldiri; qual Pou està destruït, de la paret foranea, perque los Metges als ultims de la centuria de 1700, comensaren en despreciar lo veure fret vi, y aigua, i que han aconsellat refrescar ab aigua, ò en los Pous la aigua, y vi per veurer, per haber experimentat, ser mes saludable, y continuan de eixa conformitat en la centuria del 1800.

### Moli antich de la Vila

En la vora del Riu mes amunt de la Riera de Marà en la altra part del Riu, qui va als Abadals, hi ha un moli derruït, que es de la present vila, qual moli se ignora perque se construï tant distant de esta vila, y tambe en terreno del Senyor Marques de Castellbell, perque tots los anys li presta (sino me enganyo) dos sous ab diners com ho he vist en lo capbreus antichs de Castellbell ò per lo terreno, ò per la aigua. Se discorra que seria mes antich que los Molins de

Montserrat, ò tal vegada per alguna oposició que tinguè la vila ab lo Monestir de Montserrat, lo faria constuhir la vila.

Dit Moli prenia la aigua en las Barreras que son sota lo cami, qui pujar al Vilar, y en las mateixas passeras se comensava lo rech, y continuava fins al dit Moli, que encara cerca las passeras hi ha trossos de paret, que guiaba la aigua dret al Moli referit. Dit Moli lo Riu lo inutilisà per haverlo construït massa prop de la aigua, que segons se veu ab lo desnivell que te, podia construirse mes distant de la aigua. Los vestigis de dit Moli demostren que era fariner.

En Casa Olsina alguns vells deïan que tambe hi havia un Moli fariner, que est estava construït sota lo pont petit que tenen annexo à la casa, y que la Bassa era en lo mateix hort, y premsa, y tambe las Bassas de las Morcas , que prenia la aigua de la font gran, que aleshores no estava construïda com se veu en el dia, si que hi havia una resclosa, y se feia pujar la aigua, y per aixola font gran se anomenava la font de la resclosella, y quant la compongueren de la forma que està dirigiren los rechs per regar las hortas, y posaren tandas à quiscun hort, y segons la terra que contenia, asenyalaren la aigua en dos dies de la semana per regar. Alguns diuen que casa Olsina antiguament era Riusech fundats en lo escut de armas que se veu en dita casa; y lo Mas Piteu antiguament se anomenava Riusechm y tambe lo torrent, que veis dia se anomena tortuguer, se deïa Riusech com ho he vist en algunas escripturas.

### Moli de Santòs (o Sant Fost)

Lo Moli de Sanfòs, que era construït mes avall de las Moreras den Fons en un Salt que te la aigua de uns dotse à catorse palms, se ignora perque seria aquella fabrica, si que se ha conservat lo nom de Moli de Sanfòs, pero com no hi ha poblacio prop, ni veinat de casas, aparque no debia ser moli fariner sino alguna fabrica, que segons se veu era à la part del cami qui va à esparraguera; y en las mateixas rocas de la vora del Riu, que encara se veu trossos de paret molt gruxudas, y formadas à forma de pilastra de pont, y tambe hi ha molts forats fets en la roca à part de munt, que debian servir per las estacas de la resclosa; eixos edificis tant antichs donan à comprendre que la Provincia de Catalunya seria molt poblada, y tambe industriosa, perque aprofitaban la aigua en los saltants que te, y feïan fabricas per ocupar la gent en treballar de diferents generos, que aleshores debian consumir-se: mira dos fulls mes avall que hi ha alguna reflexio.

## Torra frenta la Vila

La Torra que hi havia construïda sobre la altura de la Canaleta frenta la Vila, que destruï un Abat de Montserrat anomenat Marròn, de què anteriorment se ha parlat, és tradició que era construïda en temps, que els Moros dominaven la Espanya; també hi havia altres en Sant Antolí un pocs abans d'arribar a la Capella anant des de Monistrol, altres en Vacarissas, altres en la Serra del Ubach, i se diu que aquestes torres les havien construït els Moros per donar senyals més promptes del que ocorria, i feien focs, o focs en lo més alt de elles. Eran construïdes aquestes torres en forma rodona de dins, i de fora, parets molt gruixudes, hi havia una sola porta, o portal per entrar, de dins també tenien la forma rodona, i de la paret eixien unes pedres en forma d'escala, les que anaven voltant la paret, i anant pujant amunt fins a arribar al més alt, haont hi havia un forat, que un home pogués passar lliurement, i per dits escalons se pujava perquè la part de dintre quedava molt pocs buida.

La que era frenta aquesta vila per destruïrla la minaren posant Barrils de pólvora, i caigué la major part, i se veu que era construïda de pedra, i calés obra molt forta, que si han volgut aprofitar algunes pedres han tingut de desfero ab barrinades. La de Sant Antolí era construïda de pedra ab argila, alta uns quaranta palmes, i de mon temps la destruïren per utilitzar la pedra, totes eren construïdes de la forma referida, que en la de Sant Antolí jo m'hi havia ficat diverses vegades per cerciorarme de sa construcció, i també la que estavolta la vila me la he mirat ab reflexió, i en lo tros, que quedà dret, se connecten els esglaons, 5 pedres que eixien de la paret, per les quals se pujava al més alt de la torre.

Quant lo Monestir de Montserrat arrenda lo terme de Monistrol hi anyadeix la Quadra de Sant Miquel: aquesta Quadra pren denominació de una capella que era situada en lo camí, que va del Monestir de Montserrat a Collbató, i desde lo Monestir se veia, i se intitulava la Capella de Sant Miquel, la que per la guerra dels francesos en la invasió que feu Bonaparte fou destruïda desde 1808 a 1872. Dita Quadra comença en lo torrent que discorre de Sant Geroni fins al riu, i se extén en avall anant dret a esparraguera; alguns diuen arriba fins sobre lo Pelech negre, seguint en amunt fins al tros de Montanya que mira a mitg dia, altres que no arriba tant aball: apar-te més coneixió lo primer referit, perquè lo demés terreny és difícil de termenarse; i segons lo referit, lo Moli de Sanfòs seria dins dita Quadra de Sant Miquel.

Casas acomodadas antiguas

Antiguament en esta vila hi havia cases molt acomodades, casa Olsina antes Riusech encara permaneceix, las demes que vas à referir estan acabadas, Francesch Elies era comerciant tenia molts de Bens, y la casa en lo carrer Manresà quatre portas antes de arribar à la Plassa: Gaspar Comas era molt acomodat era comerciant, y tambe ho era Elias; habia ohit referir à Mossèn Hyacinto Carner que havia vist algun escrit, que dit Comas era divertit, y amich de donas, se acostumava cap al tart sentarse en lo Padris de casa lo Apotecari Joan Pau escuder, com es lo carrer de mes transit, y en especial per anar las donas à la font gran, desde lo Padris quant pasavan los deia algun xiste, y de vegades las accompanyava à la font, un vespre ne passà una, li diguè algun xiste per conexas-la, no pogue, la anà seguint, y no anà à la font gran, sino que sen pujà dret qui va à la Agrella, ell continuà en seguirla, y en haber donat algun pas per aquell camí, se girà dret à dit Comas, se descubri de la Mantellina, ò drap ab que anaba coberta, y fou una calavera; De tal vista, Comas mudà de vida, se retirà, fou exemplar, feu obrar lo calvari à costas suas, totas las creus de civinas molt grossas, que feu cercar per la montanya, en la fi del Calvari feu construir tres gradas de pedra picada, y tres creus sobre ditas gradas, demes del Calvari ne feu posar una en la divisiò del camí que va à Olesa, y à Manresa, altre en la passa del pont sobre lo camí que va al Prat, altre sobre lo camí nou que va à Montserrat, y altre qui va à la Agrella, en esta hi havia los inproperis de escala, claus, martell, fundà las Misas primeras dels dias de diumenge, y algun Aniversari, y feu una vida exemplar. Jo havia vist de mon temps totas las referidas creus posadas en los puestos expresats.

Damia Llobet era Adroguer molt acomodat; Joan Vila era candaler, y Adroguer tenia la casa frenta lo Sementiri de la Iglesia, Lo Llobet à mitg carrer de Sant Pere; Joseph Llobet era Parayre tenia la casa molt gran en lo carrer Sant Joan, que ultimament la comprà Joseph Casanovas Pastiser: Dit Llobet succehi los Bens de casa Font de Aiarenchs , y se venguè tot lo que tenia en esta. Simeon Pujol era Parayre tambe acomodat, tenia la casa al costat de la escala del Sementiri: Francesch Pons tambe era Parayre tenia la casa al costat del Torrent de la Plan canal de Viserta; Joseph Boxassa tambe era Parayre acomodat, y tenia la casa contigua à la de Francesch Pons; Joseph Augirot, que son avi era sabater, era Parayre tenia molts bens en est terme, y terme de Castellbell, tot se ha venut, que Singla comprà la major part, sols ha quedat la Sepultura que te en lo mitg de la Iglesia Parroquial de esta Vila; Zoyl Camps era negociant molt acomodat, y tenia molts bens en lo terme de Castellbell, era Avi de la mia mare: podia referir moltas altres cosas, y en especial totas las que tenen los Portals del Carrer fets de pedra picada

molt grans, totes eran cases acomodades, qui de comers, qui de ofici, qui de fabrica, qui de Industrial.

Tot lo referit ho he escrit, perque part ho he ohit referir als vells de esta vila; part ho he llegit en escripturas antigues; y finalment part perque jo ho he vist ab mos propis ulls: lo que ho llegirà algunas cosas podrà comprobar, y quedarà mes satisfet. Monistrol 24 de Agost de 1824

Dr. Zoil Gibert, Pbre.

Me ocorra una reflexio, y es que lo Moli de Sanfos no se discorru perque fou fet à alli en el dia senyal de poblaciò vehina, ni moltes cases de camp: Pero atenent à las Pilastres que se veuen part de ellas destruhidas sobre lo cairàt de casa Tobella, se collegeix de dites Pilastres que à alli hi havia un Pont de pedra, encara que no era molt gran ni molt dilatàt, dona à comprendre que per alguna utilitat se hauria construït, pues desde Collbato se devia venir à dit Pont, y los que venian del Bruch i Panadès, devian pasar per dit Pont per anar al Vallès, que aleshoras tal vegada no hi hauria la Barca en Olesa, ni tampoch en San Andreu, que de mon temps se ha construït lo Pont de Molins de Rey, los del Panades, Capelladas, y Igualada per anar al Vallès los era mes favorable anar à passar lo Pont del Cayràt: y es regular que hi hauria mes casa de camp; y masos per aquell circumveinat , que del contrari apar seria inutil la edificaciò del Moli de Sanfos. En la Heretat del Tovella se encontran vestigis de que dit Pont era transitàt y cami obert de molt trafach, y comers. Ja en parets, ja en cases derruhidas, y tambe en altres vestigis.

Esta Casa de Gibert antiguament era una casa molt acomodada, era Apotecaris, tenian la Botiga alli ahont ara es lo saller de la plassa al entrant, jo encara hi he vist los varios peradors que hi havia en ma dreita, y esquerra, se deia lo Apotecari Joan Gibert fundà algunas missas primeras y entre altres una à punta de dia lo dia 2 de octubre dia del Angel Custodi: Dit Joan Gibert se donà en cassar, y pescar, no cuidar de la Botiga ni del Patrimoni, y ab això se destruï. Mon Avi Francesch Gibert, que tenia noticia del referit quant Francisco Augirot se venguè lo saller de la plassa, lo comprà, los Augirot lo habian comprat à dit Gibert Apotecari.

### Nota dels Beneficis de la Iglesia de Monistrol

1. Primer Benefici baix invocaciò de Santa Maria dita de Esperansa Patrons de dit Benefici son N. Bastart de Tarrassa, y Voltà Abaxador de Panyos de Barcelona per haber succehit à Codinas, y Mata de Monistrol. Est Benefici presenta una vegada un, y altre vegada lo

altre per concordia que feren. Jo Doctor Zoyl Gibert obtinch dit Benefici, y mel presentà Francisco Codinas, y Mata.

2. Segon Benefici de Santa Maria dita de esperança: son Patrons ò Presentadors los Regidors, ò Ajuntament de la present vila de Monistrol.
3. Benefici baix invocació de San Marti Bisbe: Presentador es Voltà de Barcelona sobre referit.
4. Benefici baix invocació de Sant Joan Babtista: Presentadors Font de Olesa; est segons alguna nota , que jo he vist, no es lilegitim Patró, ò Presentador, perque faltà la successió de lilegitim, y est transferè à Font lo presentarlo<sup>20</sup>. Sans de Monistrol de Montserrat dit Santiró te molt dret en eix Patronat, y en una Permuta que feren de dit Benefici li demanaren lo consentiment als 18 de maig de 1760 en poder de Joan Civil Notari de esparraguera.
5. Benefici baix invocacio de Santa Magdalena: Presentador N. Carles de Almanarà de Urgell corregiment de Lleida. Dit han tornat a menos, y van divagant ultimament eran a Barcelona.
6. Benefici baix invocacio de Nostra Senyora del Roser Patrons ò Presentadors Ponsi de Monistrol, est Benefici perque lo Presentador no ha manifestat lo titol, y fundacio se ha donat per dissolut, y lo senyor Abriut ha presentat al Reverend Geroni Moll, que ja lo tenia presentat per Ponsi
7. Baix invocacio de Sant Jaume Apostol: Presentadors los Hereus de Diego Ramon de la present vila de Monistrol.
8. Benefici baix invocacio de Sant Antoni, y San Roch fundat a la capella del Hospital de la present vila de Monistrol, y ara es agregat, ò unit al ofici de organista.
9. De dits Beneficis alguns son de Genere, y tambe alguns son fundats ab autoritat del Bisbe de Vich com es lo de Sant Martí.

---

<sup>20</sup> Fos de veurer en lo Testament de Antonia Font que otorgá en poder de N. Castell Notari de esparraguera als 2 de febrer de 1697.